

Vēlētāju attieksme pret ‘balsu pirkšanu’ vēlēšanās

Latvijas iedzīvotāju aptauja

2005.gada maijs

Saturs

Aptaujas tehniskā informācija	3
Terminu skaidrojums.....	4
Galvenie secinājumi.....	5
1. Attieksme pret 'balsu pārdošanu'	7
2. Pieredze, kas saistīta ar elektorālās izvēles ietekmēšanu	17
3. Uzskati par 'balsu pirkšanas' ietekmi uz vēlēšanu rezultātiem	18
4. Līdzekļi 'balsu pirkšanas' vēlēšanās novēršanai	23
Aptaujā izmantotā anketa	27

Aptaujas tehniskā informācija

PĒTĪJUMA VEICĒJS	Pētījumu centrs SKDS
ĢENERĀLAIS KOPUMS	Latvijas pastāvīgie iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 74 gadiem
PLĀNOTĀS IZLASES APJOMS	1000 respondenti (ģenerālajam kopumam reprezentatīva izlase)
SASNIEGTĀS IZLASES APJOMS	1028 respondenti
IZLASES METODE	Stratificētā nejaušā izlase
STRATIFIKĀCIJAS PAZĪMES	Administratīvi teritoriālā un nacionālā
APTAUJAS VEIKŠANAS METODE	Tiešās intervijas respondentu dzīves vietās
ĢEOGRĀFISKAIS PĀRKLĀJUMS	Visi Latvijas reģioni (112 izlases punkti)
APTAUJAS VEIKŠANAS LAIKS	No 13.05.2005. līdz 23.05.2005.

SASNIEGTĀS IZLASES SALĪDZINĀJUMS AR IEDZĪVOTĀJU STATISTIKU

	Respondentu skaits izlasē (%) pirms svēršanas	Respondentu skaits izlasē (%) pēc svēršanas	LR leM PMLP Iedz. reģ. dati uz 01.01.05.
KOPĀ	100.0	100.0	100.0

REĢIONS

Rīga	32.3	32.7	32.7
Vidzeme	23.3	23.9	23.9
Kurzeme	11.2	13.2	13.2
Zemgale	16.3	14.5	14.6
Latgale	16.8	15.7	15.7

DZIMUMS

Vīrieši	46.3	46.5	46.5
Sievietes	53.7	53.5	53.5

TAUTĪBA

Latvieši	59.7	56.5	56.5
Citi	40.3	43.5	43.5

VECUMS

18 - 24 g.v.	14.6	14.7	14.7
25 - 34 g.v.	19.6	18.8	18.8
35 - 44 g.v.	19.6	19.3	19.3
45 - 54 g.v.	18.8	18.5	18.5
55 - 74 g.v.	27.4	28.7	28.7

STATUSS

Strādājošie	63.5	63.0
Nestrādājošie	36.5	37.0

IZGLĪTĪBA

Pamata	15.2	15.1
Vidējā, vidējā speciālā	66.8	66.8
Augstākā	18.0	18.0

PILSONĪBA

LR pilsoņi	83.5	81.9
Respondenti bez LR pilsonības	16.5	18.1

Dati tika pakļauti svēršanas procedūrai

Piezīme: Atskaitē analizēti dati par LR pilsoņu kopumu

Terminu skaidrojums

IZLASE

Latvijas iedzīvotāju kopuma mikromodelis

APDZĪVOTĀS VIETAS TIPS

Rīga – Rīgas pilsēta.

Cita pilsēta – Daugavpils, Liepāja, Jelgava, Ventspils, Rēzekne, Jūrmala, rajonu centri, citas pilsētas.

Lauki – pagasti, lauku viensētas.

IZGLĪTĪBA

Pamatizglītība – respondents ar pamata vai nepabeigtu vidējo izglītību.

Vidējā, vidējā speciālā – respondents ar vispārējo vidējo izglītību, vidējo speciālo izglītību vai nepabeigtu augstāko izglītību.

Augstākā – respondents ar augstāko izglītību.

NODARBINĀTĪBAS SEKTORS

Valsts sektors – respondenti, kuri strādā valsts iestādēs vai uzņēmumos ar valsts kapitālu.

Privātais sektors – respondenti, kuri strādā uzņēmumos ar privāto kapitālu.

Nestrādā – respondenti: mājsaimnieces, pensionāri, skolēni, studenti, bezdarbnieki.

Cits – respondenti, kuriem ir gadījuma darbi, strādā apmaksātu darbu sabiedriskās organizācijās, kā arī tie respondenti, kuri nezināja konkrētu nodarbinātības sektoru.

PAMATNODARBOŠANĀS

Vadītājs – augstākā vai vidējā līmeņa vadītājs: uzņēmuma, firmas, organizācijas, nodaļas vadītājs, vadošais speciālists uzņēmumā, iestādē.

Speciālists, ierēdnis – ierēdnis vai darbinieks valsts, pašvaldību iestādē vai privātā uzņēmumā; nestrādā fizisku darbu.

Strādnieks – ierindas darbinieks rūpniecībā, celtniecībā, lauksaimniecībā, tirdzniecībā, apkalpojošajā sfērā, sabiedriskajā ēdināšanā; strādā fizisku darbu.

Zemnieks – persona, kas strādā sev piederošā lauku saimniecībā.

Individuālais darbs – pats sev darba devējs, arī profesionāls speciālists (advokāts, ārsts u.tml.), uzņēmuma īpašnieks.

Pensionārs – persona, kas ir pensijā un nestrādā algotu darbu, arī invaliditātes pensionārs.

Skolnieks, students – persona, kas mācās dienas nodaļā kādā no mācību iestādēm.

Mājsaimniece – persona, kas ir mājsaimnieks vai mājsaimniece un pašlaik nestrādā algotu darbu; arī ja atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā.

Bezdarbnieks – persona, kas ir darba spējīgā vecumā un nekur nestrādā.

IENĀKUMU LĪMENIS

Vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī, ieskaitot visus ienākumus (algas, stipendijas, pabalstus, pensijas u.t.t.) pēc nodokļu nomaksas

Zemi – līdz Ls45

Vidēji zemi – no Ls46 līdz Ls65

Vidēji – no Ls66 līdz Ls85

Vidēji augsti – no Ls86 līdz Ls120

Augsti – Ls121 un vairāk.

Galvenie secinājumi

Lai gan **vairākums** balsstiesīgo Latvijas iedzīvotāju **nosoda 'balsu pārdošanu'**, tomēr salīdzinoši **bieži arī pausts uzskats, ka šāda rīcība nav jānosoda**: raksturojot savu attieksmi pret cilvēkiem, kuri piekrīt 'pārdot balsi', skalā no '1' (*'tā ir ļoti nosodāma rīcība'*) līdz '5' (*'šajā rīcībā nav nekā nosodāma'*), 54% aptaujāto izvēlējās atbildes '1' un '2', 21% pauda neitrālu attieksmi (atbilde '3'), bet 18% pauda viedokli, ka šāda rīcība nav jānosoda (atbildes '4' un '5')

Pamatojot, kāpēc viņi nosoda to, ka balsis tiek 'pārdotas', aptaujas dalībnieki galvenokārt norādījuši uz to, ka **šāda rīcība ir negodīga**, cilvēkiem ir jābūt ar savu pārliecību, ko nedrīkst pārdot, vēlēšanām ir jābūt godīgām, citādi labāk vispār nepiedalīties, kā arī, neargumentējot detalizētāk, norādīja, ka šāda rīcība nav pareiza, tā nedrīkst darīt.

Tomēr jāatzīmē, ka samērā liela daļa aptaujāto atzinuši, ka **'balsu pārdošana' ir saistīta trūkumu, kādā dzīvo liela daļa sabiedrības, vai arī atzīmēja, ka tā ir katra paša darīšana** – pārdot vai nepārdot, un ne viņam (respondentam) būs šos cilvēkus tiesāt. Lai pamatotu, kāpēc šāda rīcība nebūtu jānosoda, minēts arī, ka visa politika ir negodīga, sabiedrībā valda vienaldzība pret to, kas notiek politikā, kas tiek ievēlēts, jo tāpat jau nekas nemainās, kā arī atzīmēts, ka vairāk vainojami ir tie, kuri piedāvāja balsis 'pirkt', nevis tie, kuri piekrita tās 'pārdot'.

Arī, skaidrojot faktu, kāpēc vēlētāji Latvijā piekrīt piedāvājumiem 'pārdot' savu balsi, gandrīz puse no aptaujātajiem LR pilsoņiem (49%) norāda, ka tas saistīts ar nabadzību, kādā dzīvo sabiedrība, un pieļauj, ka gadījumā, ja materiālie apstākļi būtu labāki, tas nenotiktu. Salīdzinājumam: uz problēmām ar morāli sabiedrībā ir norādījuši 10%, uz izglītības trūkumu – 3%, uz patriotisma trūkumu – 1% respondentu.

Pētījuma rezultāti liecina, ka 7% balsstiesīgo *'noteikti piekristu'* piedāvājumam 'pārdot balsi', un vēl 10% domā, ka *'lielāka ir iespēja, ka piekristu šim piedāvājumam'*. Tiesa, **lielākā daļa aptaujāto noraida iespēju piekrist piedāvājumam 'pārdot balsi'**: 58% atzīmējuši, ka tam *'noteikti nepiekristu'*, un 15% minējuši, ka *'lielāka ir iespēja, ka nepiekristu šim piedāvājumam'*.

Saskaņā ar aptaujas datiem, **91% iedzīvotāju nav saskārušies ar situāciju, kad kāds ir mēģinājis tieši ietekmēt viņu izvēli vēlēšanās**. Salīdzinoši reti norādīts, ka ir piedāvāta nauda par to, lai nobalsotu par noteiktu sarakstu (2%), darba devējs norādījis, par kuru sarakstu balsot (2%) vai ir piedāvāti materiāli labumi par to, lai nobalsotu par noteiktu sarakstu (2%).

Vairāk nekā puse aptaujāto LR pilsoņu uzskata, ka 'balsu uzpirkšanas' mēģinājumi var ietekmēt vēlēšanu rezultātus: novērtējot savu attieksmi skalā no '1' (*'tas nevar ietekmēt vēlēšanu rezultātus'*) līdz '5' (*'tas var būtiski ietekmēt vēlēšanu rezultātus'*), 54% atzīmējuši atbildes '4' un '5'. Viedokli, ka 'balsu uzpirkšanas' mēģinājumi nevar ietekmēt vēlēšanu rezultātus, pauda 17% balsstiesīgo (atbildes '1' un '2'), bet 19% bija neitrāla attieksme (atbilde '3').

Aptuveni puse iedzīvotāju uzskata, ka **bija jāatceļ vēlēšanu rezultāti Rēzeknē (52%) un Jūrmalā (49%)**, bet 18% norāda, ka nevienā no pilsētām vēlēšanu rezultāti nebija jāatceļ. Jāpiebilst, ka respondentiem ir bijis salīdzinoši grūti novērtēt savu attieksmi šajā jautājumā – vairāk nekā 1/4 aptaujas dalībnieku (28%) atturējās paust savu viedokli.

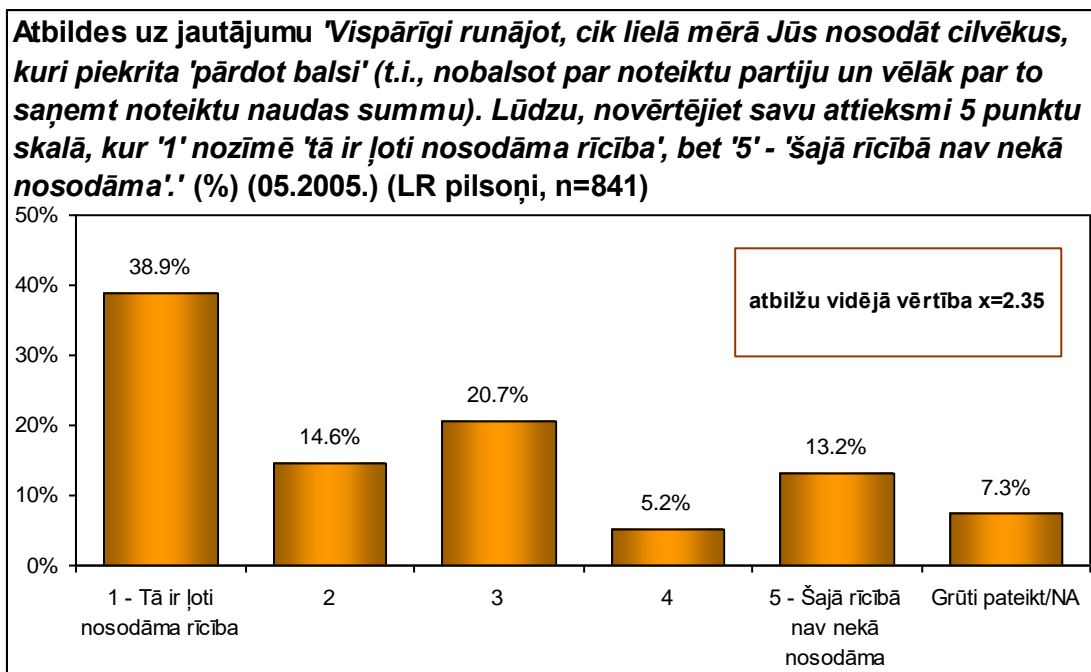
Novērtējot dažādus ieteikumus 'balsu pirkšanas' novēršanai vēlēšanās, **35%** balsstiesīgo **par visefektīvāko līdzekli atzina sodu noteikšanu cilvēkiem, kuri mēģina 'pirkt balsis'**. Aptuveni 1/10 respondentu par visefektīvākajiem uzskatījuši tādu ieteikumu kā naudas sodu noteikšana cilvēkiem, kuri 'pārdod' savas balsis (11%), visu kandidātu sarakstu drukāšana vienā vēlēšanu zīmē (11%), izglītojošas kampaņas sarīkošana (10%), kā arī aizliegums vēlētājiem izņemt vēlēšanu zīmes no vēlēšanu iecirkņiem (10%).

Jāatzīmē, ka **lielākā daļa balsstiesīgo (69%)** norādīja, ka **nezina, kāpēc** vēlēšanās pie izejas no vēlēšanu iecirkņa **ir novietoti tukši vēlēšanu biļeteni**, kurus ikviens vēlētājs var brīvi paņemt.

1. Attieksme pret 'balsu pārdošanu'

Pētījuma ietvaros iedzīvotājiem tika lūgts skalā no '1' (*tā ir ļoti nosodāma rīcība*) līdz '5' (*šajā rīcībā nav nekā nosodāma*) novērtēt savu attieksmi pret cilvēkiem, kuri piekrita 'pārdot balsi', un sniegt pamatojumu savam vērtējumam. Respondentiem lūdza arī paust savu viedokli par to, kāpēc vēlētāji Latvijā piekrīt piedāvājumiem 'pārdot balsi', kā arī raksturot savu rīcību situācijā, ja viņiem pirms vēlēšanām tiktu piedāvāta nauda par to, lai nobalsotu par noteiktu sarakstu.

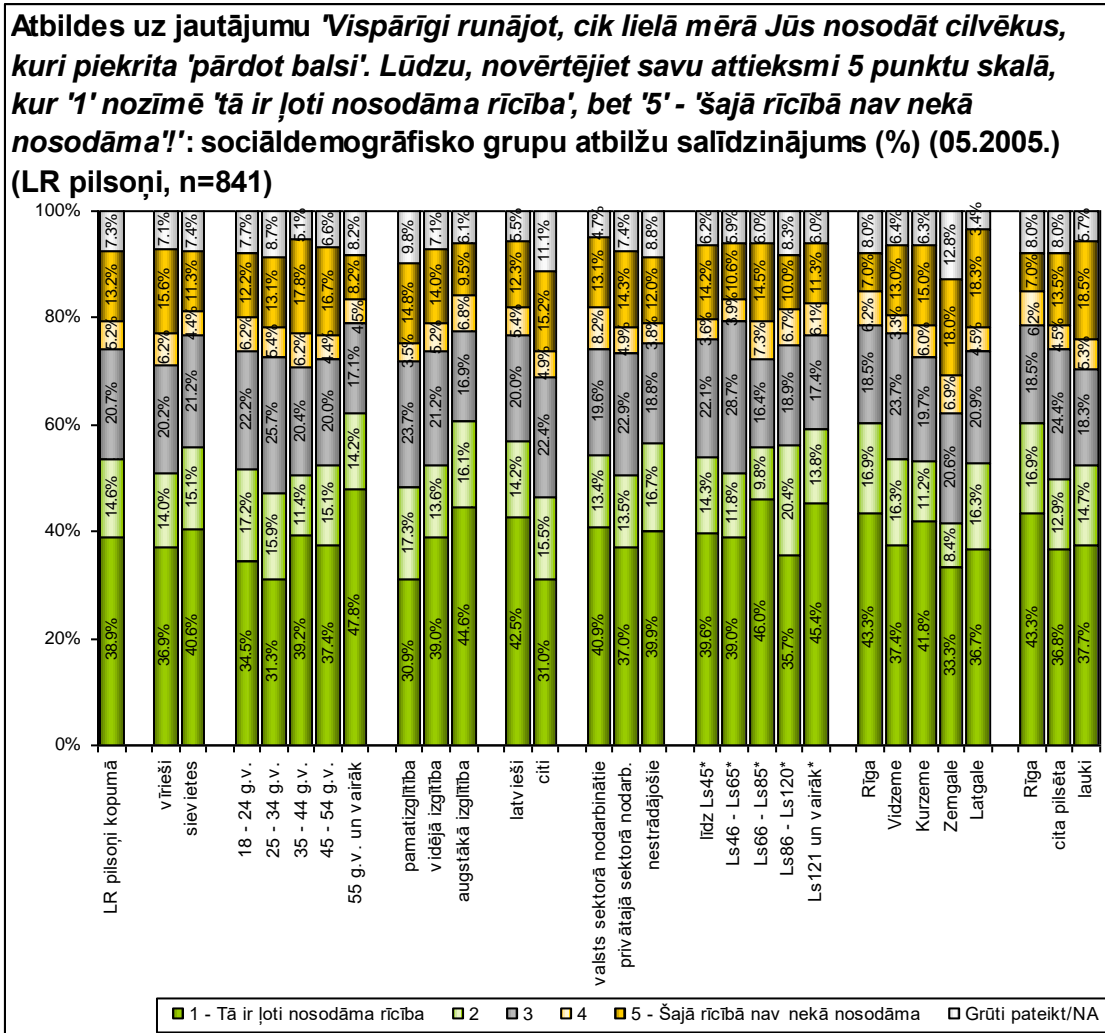
Nākamajā grafikā apkopoti dati par aptaujas dalībnieku attieksmi pret cilvēkiem, kuri piekrita 'pārdot balsi' (t.i., nobalsot par noteiktu partiju un vēlāk par to saņemt noteiktu naudas summu).

Novērtējot savu attieksmi pret cilvēkiem, kuri piekrīt 'pārdot balsi', skalā no '1' – *tā ir ļoti nosodāma rīcība* līdz '5' – *šajā rīcībā nav nekā nosodāma*, lielākā daļa balsstiesīgo to raksturojuši kā nosodāmu rīcību – kopumā 54% aptaujāto atzīmējuši atbildes '1' un '2'.

Tomēr jāatzīmē, ka salīdzinoši liela sabiedrības daļa 'balsu pārdošanu' nenosodīja: 21% iedzīvotāju bijuši neitrāli noskaņoti (atbilde '3'), bet 18% uzskatījuši, ka šāda rīcība drīzāk nav jānosoda (atbildes '4' un '5'). Jāpiebilst, ka atbilžu vidējais aritmētiskais rādītājs ir 2.35.

Dati par dažādu sociāldemogrāfisko grupu atbildēm uz jautājumu 'Vispārīgi runājot, cik lielā mērā Jūs nosodāt cilvēkus, kuri piekrita 'pārdot balsi' (t.i., nobalsot par noteiktu partiju un vēlāk par to saņemt noteiktu naudas summu). Lūdzu, novērtējiet savu attieksmi 5 punktu skalā, kur '1' nozīmē 'tā ir ļoti nosodāma rīcība', bet '5' – 'šajā rīcībā nav nekā nosodāma' apkopoti nākamajā grafikā.

*Mēneša vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli.

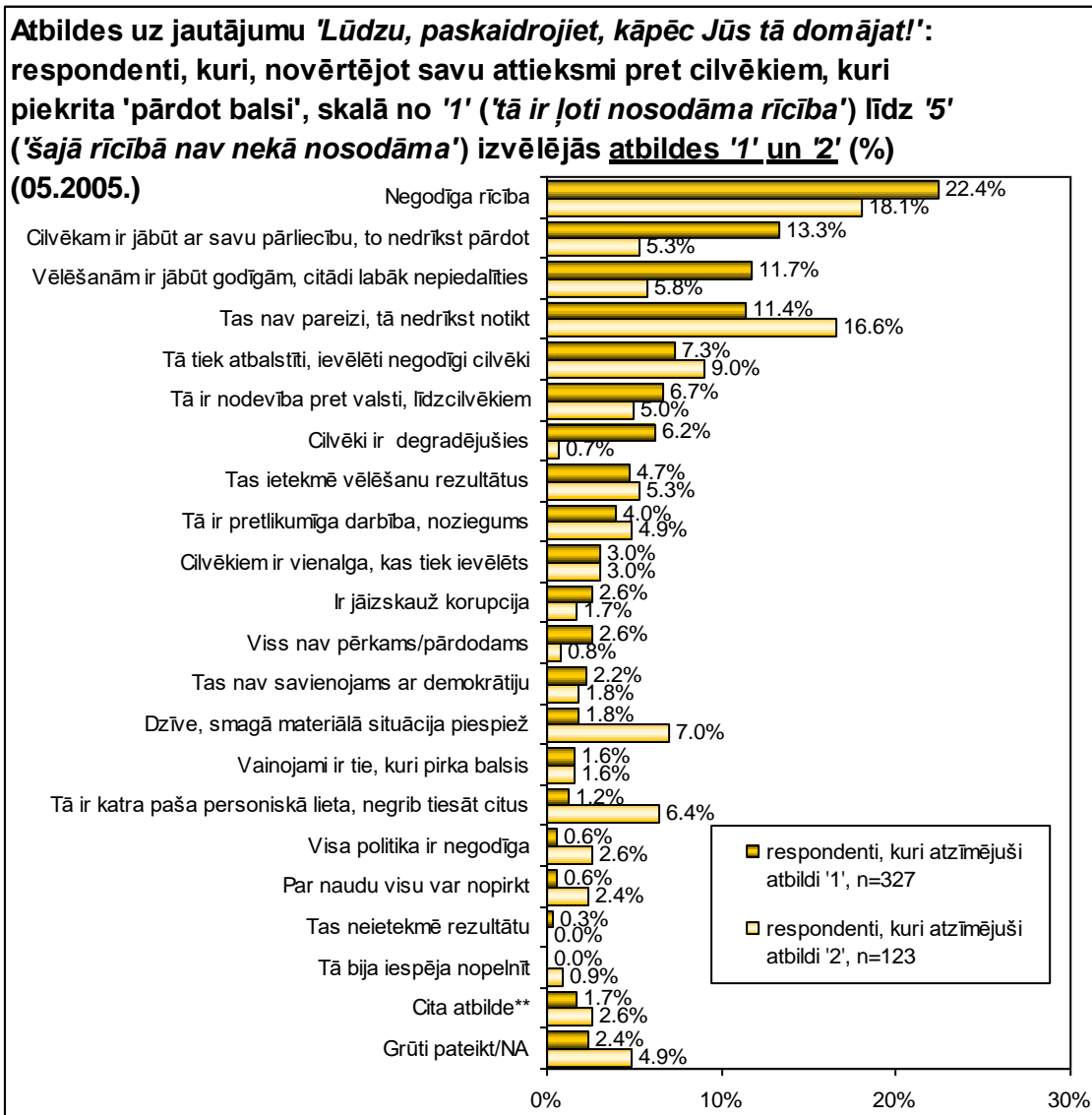
Saskaņā ar aptaujas datiem, nosodošāku attieksmi nekā caurmērā pret 'balsu pārdošanu' paukušas sievietes (atbilžu vidējais aritmētiskais rādītājs: 2.25), iedzīvotāji, kuri vecāki par 55 gadiem (2.03), respondenti ar augstāko izglītību (2.15), nestrādājošie (2.25), aptaujātie ar augstiem ienākumiem (vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī pārsniedz Ls121) (2.19) un Rīgā dzīvojošie (2.09).

Savukārt mazāk nosodošu attieksmi nekā caurmērā pauduši vīrieši (2.46), iedzīvotāji vecumā no 25 līdz 44 gadiem (2.49), aptaujas dalībnieki ar pamatizglītību (2.49), citu tautību pārstāvji (2.52), Zemgalē (2.63) un Latgalē (2.50) dzīvojošie, kā arī respondenti lauku apvidos (2.49).

Aptaujas dalībniekiem tika lūgts arī paskaidrot, kāpēc viņu attieksme pret 'balsu pārdošanu' ir vai nav nosodoša. Jāatzīmē, ka respondentiem netika piedāvāti atbilžu varianti, viņi brīvi formulēja savas atbildes, kas datu apstrādes laikā tika apkopotas lielākās grupās.

Nākamajā grafikā apkopoti dati par to, kā savu attieksmi pret cilvēkiem, kuri ir pārdevuši balsi, pamatoja balsstiesīgie, kuri atzīmēja, ka šādu rīcību vērtē kritiski (skalā no '1' – 'tā ir ļoti nosodāma rīcība' līdz '5' – 'šajā rīcībā nav nekā nosodāma' izvēlējās atbildes '1' vai '2').

*Tā kā katrs respondents varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

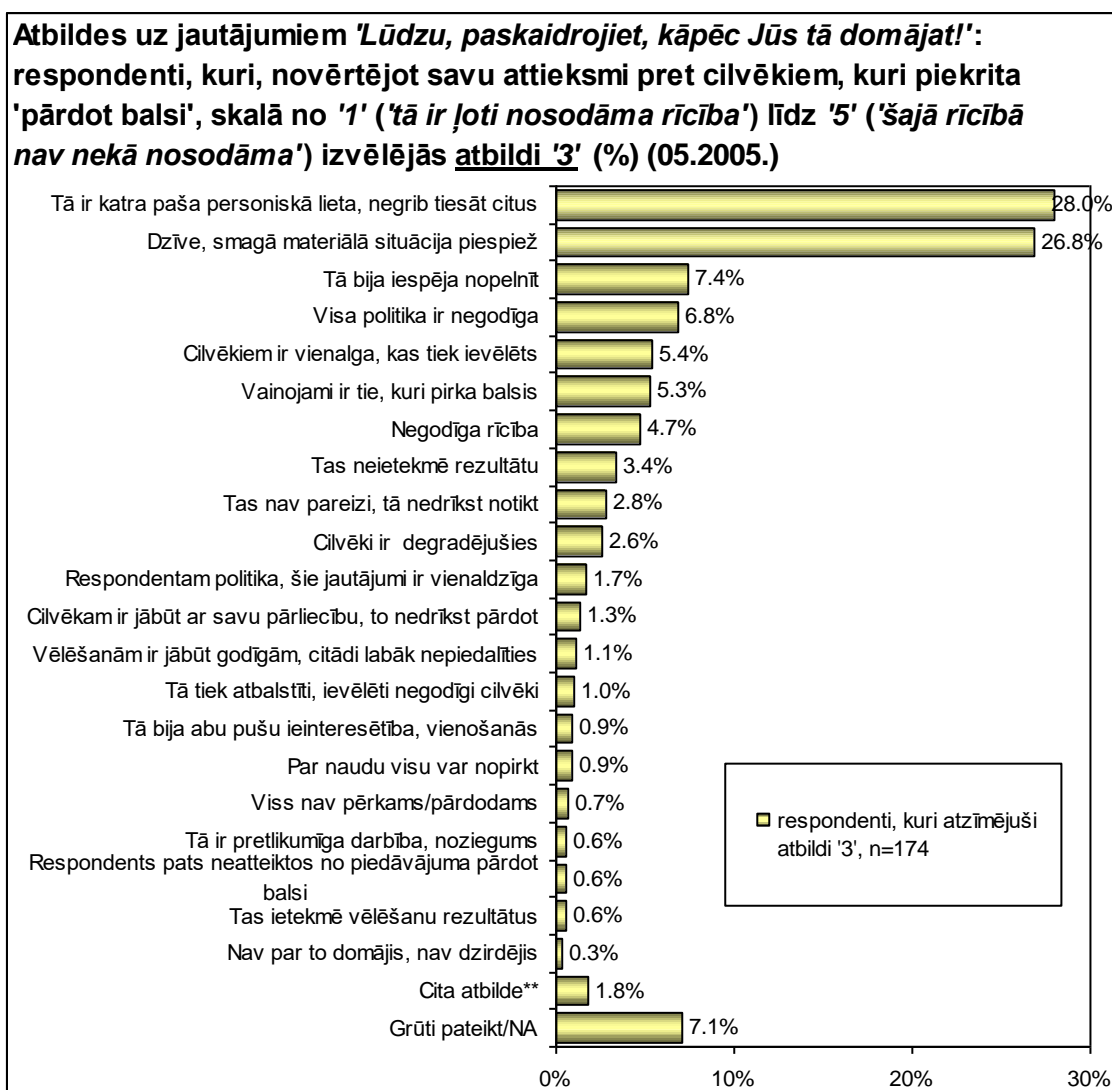
**Respondenti, kuri atzīmējuši atbildi '1', kategorijā 'Cita atbilde' minējuši: 'dzirdēju tādus gadījumus' (minēts 1 reizi); 'ja kvalitatīvi darbosies vēlēšanu aģitācija, balsis pirt un pārdot nebūs vajadzība' (minēts 1 reizi); 'mēs visi esam vienādi' (minēts 1 reizi); 'nav vērts' (minēts 1 reizi); 'stingrāk jāseko vēlēšanu norisei vēlēšanu iecirknī' (minēts 1 reizi); 'tas viss notika tik atklāti un negodīgi, kauns, varēja kaut kā citādāk, ja grib tikt pie varas' (minēts 1 reizi).

Respondenti, kuri atzīmējuši atbildi '2', kategorijā 'Cita atbilde' minējuši: 'cilvēki pakļaujas dezinformācijai' (minēts 1 reizi); 'ja pārdod, tad vajadzēja vismaz par Ls100' (minēts 1 reizi); 'vēlēšanu uzpirkšanas fakts nav precīzi uzstādīts' (minēts 1 reizi).

Kā redzams, respondenti, kuri 'balsu pārdošanu' ir atzinuši par nosodāmu rīcību, visbiežāk savu viedokli argumentē ar to, ka šāda rīcība nav godīga. No aptaujas dalībniekiem, kuri uzskata, ka 'balsu pārdošana' ir 'ļoti nosodāma rīcība', vairāk nekā 10% atzīmējuši, ka cilvēkam ir jābūt ar savu

pārlicību, un to nedrīkst 'pārdot' (13%), vēlēšanām ir jābūt godīgām, un, ja vēlas 'balsi pārdot', tad labāk vēlēšanās vispār nepiedalīties (12%), vai arī vienkārši norādījuši, ka šāda rīcība ir nepareiza (11%). Jāpiebilst, ka gan tie, kuri 'balsu pārdošanu' bija atzinuši par *'ļoti nosodāmu'*, gan tie, kuri bija mazāk kritiski, ir norādījuši arī to, ka cilvēkus uz 'balsu pārdošanu' pamudināja nabadzība, un atturējušies kritizēt, atzīstot, ka tā ir katra paša darīšana. Tiesa, respondenti, kuri bija izvēlējušies vērtējumu '2', uz situācijas neviennozīmīgumu bija norādījuši nedaudz biežāk nekā tie, kuri 'balsu pārdošanu' atzina par *'ļoti nosodāmu rīcību'* (atbilde '1').

Nākamajā grafikā apkopoti dati par to, kā savu attieksmi pret cilvēkiem, kuri ir 'pārdevuši balsi', pamatoja respondenti, kuri norādīja, ka viņu vērtējums ir neitrāls (skalā no '1' – *'tā ir ļoti nosodāma rīcība'* līdz '5' – *'šajā rīcībā nav nekā nosodāma'* sniegts vērtējums '3').

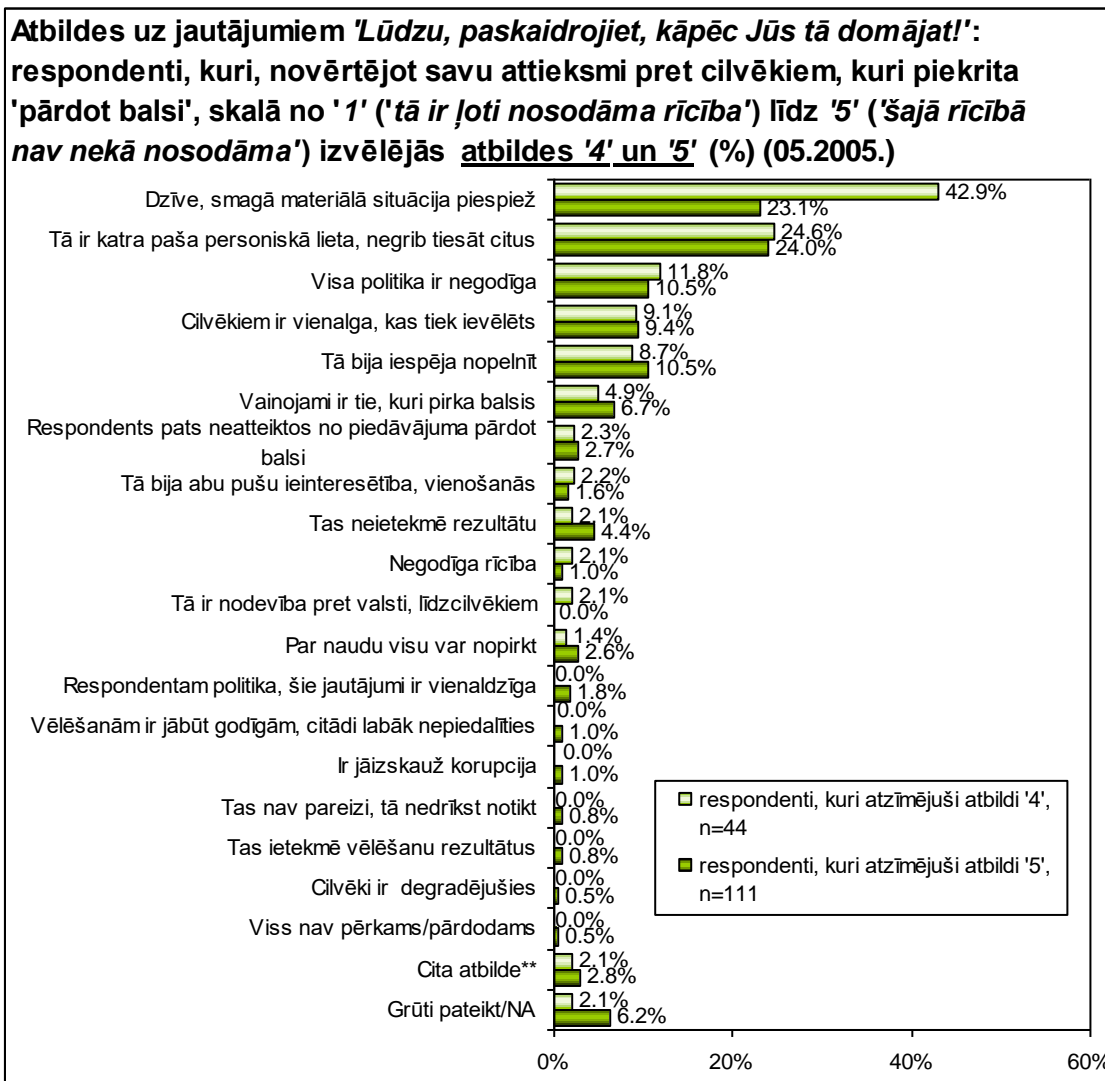
*Tā kā katrs respondents varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

**Respondenti, kuri atzīmējuši *'atbildi '3'*, kategorijā *'Cita atbilde'* minējuši: *'dzīvē viss kas notiek'* (minēts 1 reizi); *'nebija uzpirkušas balsis'* (minēts 1 reizi); *'tas nav ne labi, ne slikti'* (minēts 1 reizi).

Saskaņā ar aptaujas rezultātiem, respondenti, kuri izvēlējušies neitrālu pozīciju, salīdzinoši biežāk norādījuši, ka tā ir katra cilvēka izvēle, vai viņš 'pārdod' savu balsi, vai nē – katrs rīkojas tā, kā viņam patīk, kā viņš atzīst par

pareizu (28%). Gandrīz tikpat bieži norādīts arī uz trūkumu, kādā dzīvo daudzi cilvēki (27%), atzīstot, ka gadījumā, ja cilvēks dzīvo trūkumā, viņš ir spējīgs uz daudz ko, un šādā gadījumā 'balss pārdošana' arī ir attaisnojama (vai vismaz saprotama): piemēram, minēts, ka gadījumā, 'ja valsts nepalīdz maznodrošinātajiem, kas cits atliek', 'labi nav, bet pie nabadzības kaut kas jādara un šī ir reāla iespēja tikt pie reālas naudas kaut vai priekš nedēļas' u.c. Vairāk nekā 5% atzīmējuši, ka tā bija iespēja nopelnīt (7%), visa politika ir negodīga (7%), cilvēkiem ir vienalga, kas tiks ievēlēts (5%) un vairāk nosodāmi ir tie, kuri balsis 'pirka', nevis tie, kuri tās 'pārdeva' (5%).

Nākamajā grafikā apkopoti dati par to, kā savu attieksmi pret cilvēkiem, kuri vēlēšanās 'pārdeva' savu balsi, pamato respondenti, kuri šo rīcību nav uzskatījuši par nosodāmu (skalā no '1' – 'tā ir ļoti nosodāma rīcība' līdz '5' – 'šajā rīcībā nav nekā nosodāma') izvēlējušies atbildes '4' un '5').

*Tā kā katrs respondents varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

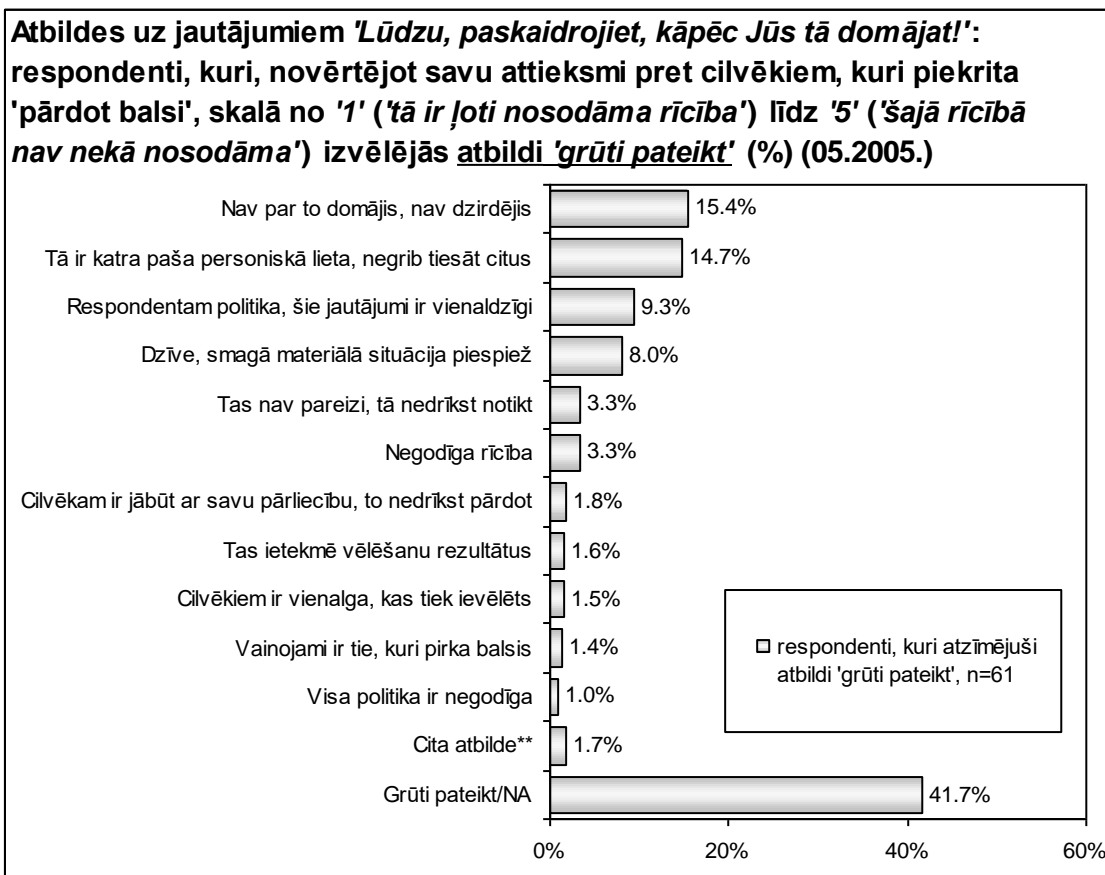
**Respondenti, kuri atzīmējuši atbildi '4', kategorijā 'Cita atbilde' minējuši: 'nekā nosodāma tur nav' (minēts 1 reizi).

Respondenti, kuri atzīmējuši atbildi '5', kategorijā 'Cita atbilde' minējuši: 'ja viņiem ir nauda, lai dala nabagajiem' (minēts 1 reizi); 'kas tur slikts?' (minēts 1 reizi); 'neko nosodāmu nesaskatu' (minēts 1 reizi).

Aptaujas dati liecina, ka iedzīvotāji, kuri 'balsu pārdošanu' neatzina par nosodāmu rīcību (atbildes '4' un '5'), savu attieksmi galvenokārt pamatoja ar to, ka cilvēkus 'pārdot balsi' ir pamudinājusi smagā materiālā situācija ('cilvēki

ir izmisumā', 'ja valsts rūpētos par saviem pilsoņiem, viņi balsis nepārdotu' u.c.), vai arī atzina, ka tā ir katra paša darīšana, un, nezinot visus apstākļus, negribas nosodīt. Vairāk nekā 5% balsstiesīgo arī atzina, ka visa politika ir negodīga, cilvēkiem ir vienalga ('cilvēkiem ir vienalga, kāda valdība', 'ja cilvēkam ir vienalga, par ko balsot, kāpēc lai viņš nenopelnītu'), un daļai iedzīvotāju tā bija iespēja nopelnīt ('ja var nopelnīt naudu, tad kāpēc neizmantot tādu iespēju', 'nav nekā nosodāma, viss atkarīgs no piedāvātās summas lieluma', 'vismaz iedod nelielu naudas summu' u.c.). Iedzīvotāji arī atzīmējuši, ka šajā situācijā vairāk vainojami būtu tie, kuri balsis 'pirka', nevis tie, kuri 'pārdeva'.

Nākamajā grafikā apkopoti dati par to respondentu atbildēm, kuri atturējās novērtēt, vai viņi nosoda cilvēkus, kuri vēlēšanās 'pārdeva' balsis.

*Tā kā katrs respondents varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

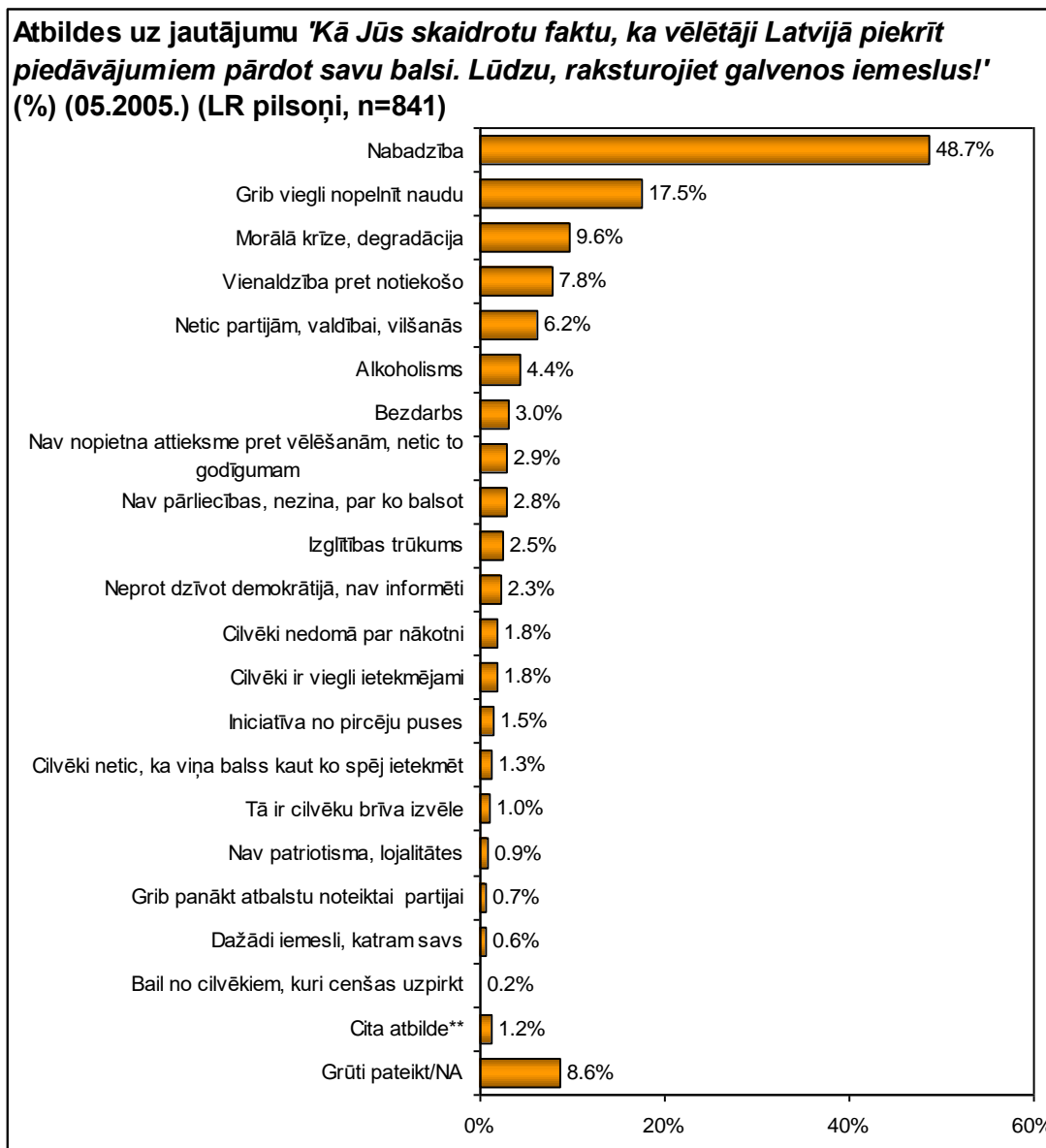
**Respondenti, kuri atzīmējuši atbildi 'grūti pateikt', kategorijā 'Cita atbilde' minējuši: 'iespējams, ka kādam tās runas ir arī izdevīgas, novērš uzmanību no kaut kā cita' (minēts 1 reizi).

Kā redzams, lielākā daļa no šiem aptaujas dalībniekiem atturējās paskaidrot savu atbildi – vairāk nekā 1/10 norādīja, ka par šiem jautājumiem nav domājuši, un atzina, ka tā ir katra paša izvēle, tādēļ nevēlas izteikt par to spriedumu.

Tiesa, daļa respondentu ir norādījuši uz situācijas neviennozīmīgumu – iedzīvotāji atzīst, ka 'balsu pārdošana' ir nepareiza, negodīga, pārliecību nedrīkst 'pārdot', tomēr tiek pieminētas materiālās problēmas, ar ko saskaras iedzīvotāju, kā arī atzīmēts, ka visa politika ir negodīga.

Iedzīvotājiem pētījuma ietvaros tika lūgts arī paust savu viedokli par to, kāpēc, viņuprāt, vēlētāji piekrīt piedāvājumiem 'pārdot balsi'. Arī šajā jautājumā respondentiem netika piedāvāti atbilžu varianti, viņi paši formulēja savas atbildes, kas datu apstrādes laikā tika apkopotas lielākās grupās.

Nākamajā grafikā apkopoti dati par atbildēm uz jautājumu *'Kā Jūs skaidrotu faktu, ka vēlētāji Latvijā piekrīt piedāvājumiem pārdot savu balsi. Lūdzu, raksturojiet galvenos iemeslus!'*

*Tā kā katrs respondents varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

**Kategorijā *'Cita atbilde'* respondenti minējuši: *'cilvēku labdarība'* (minēts 1 reizi); *'es ņemtu, tikai nevienam par neteiktu'* (minēts 1 reizi); *'grib būt ievēribas cienīgi'* (minēts 1 reizi); *'ja ir pierādījumi, anulēt konkrētā saraksta vēlēšanu rezultātus, pārējo atstāt, kā ir nobalsojuši'* (minēts 1 reizi); *'jādomā, kam pārdod, tad redzēs, kāpēc pērk'* (minēts 1 reizi); *'nafta'* (minēts 1 reizi); *'ne jau savu pārliecību cilvēki pārdod'* (minēts 1 reizi); *'noliktie liekie biļeteni nabadzību neatrisinās'* (minēts 1 reizi); *'radu pazišanās'* (minēts 1 reizi); *'tādiem cilvēkiem jānoņem tiesības jebkad piedalīties vēlēšanās'* (minēts 1 reizi); *'tikai sodi var kaut ko mainīt'* (minēts 1 reizi).

Pētījuma rezultāti liecina, ka gandrīz puse aptaujāto LR pilsoņu (49%) faktu, ka Latvijas iedzīvotāji piekrīt 'pārdot' savu balsi, skaidro ar nabadzību. Gandrīz 1/5 balsstiesīgo (18%) ir minējuši vēlmi viegli nopelnīt naudu, bet 1/10 respondentu (10%) par vienu no galvenajiem iemesliem, kāpēc

iedzīvotāji piekrīt 'pārdot balsi', atzinuši morālo krīzi sabiedrībā. Vairāk nekā 5% aptaujāto LR pilsoņu starp iemesliem minējuši arī vienaldzību pret valsti notiekošo (8%) un vilšanos partijās, valdībā (6%).

Kā jau minēts, visbiežāk iedzīvotāji gatavību 'pārdot balsi' saista ar nabadzību (49%). Aptaujas dalībnieki norādījuši uz grūtajiem materiālajiem apstākļiem, atzīmējot, ka daļai varbūt šī nauda bija nepieciešama alkoholam, bet daļai tā nozīmēja iespēju nopirkt maizi, un pieļauj, ka gadījumā, ja sabiedrība būtu labāk pārtikusī, cilvēki nepiekristu šādiem darījumiem.

Biežāk nekā caurmērā nabadzību kā iemeslu minējuši iedzīvotāji vecumā no 45 līdz 54 gadiem (52%) un tie, kuri vecāki par 45 gadiem (53%), nestrādājošie (54%), aptaujas dalībnieki, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī nepārsniedz Ls45 (52%) vai ir robežās no Ls46 līdz Ls65 (55%), respondenti Kurzemē (58%), kā arī lauku apvidos dzīvojošie (52%).

To, ka cilvēki piekrīt 'pārdot' savu balsi vēlēšanās, jo grib (viegli) nopelnīt naudu, atzīmēja 18% aptaujāto. Iedzīvotāji norādījuši, ka tā ir vienkārši iespēja nopelnīt naudu, 'tas ir kā loterijā' Jāatzīmē, ka atbilžu intonācija atšķiras – daļa respondentu vienkārši norāda 'naudas dēļ', citi piemin mantkārtību, vēl citi atzīmē, ka cilvēki ir priecīgi par katru iespēju nopelnīt naudu.

Par vienu no galvenajiem iemesliem to biežāk nekā caurmērā atzina aptaujas dalībnieki vecumā no 35 līdz 45 gadiem (21%), grupa ar pamatizglītību (21%), Vidzemē (21%) un Kurzemē (26%) dzīvojošie, kā arī respondenti citās pilsētās (ne Rīgā) (22%).

Uz morālo krīzi, degradāciju sabiedrībā ir norādījuši 10% balsstiesīgo. Respondenti minējuši, ka 'cilvēkiem vairs nekas nav svēts', 'visu ir gatavi pirkt un pārdot', atzīts, ka 'korupcija vairs netiek uzskatīta par nopietnu ļaunumu', 'cilvēkiem nav sirdsapziņas' u.c.

Biežāk nekā caurmērā šos argumentus minējuši citu tautību pārstāvji (14%), respondenti, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī pārsniedz Ls121 (15%), un Rīgā dzīvojošie (18%).

Vienaldzību pret notiekošo par iemeslu tam, ka iedzīvotāji piekrīt 'pārdot balsi', atzina 8% aptaujāto LR pilsoņu. Respondenti uzskata, ka cilvēkiem ir vienalga, kas notiek valstī, kāds būs vēlēšanu rezultāts, nekas neinteresē (arī sava un valsts nākotne).

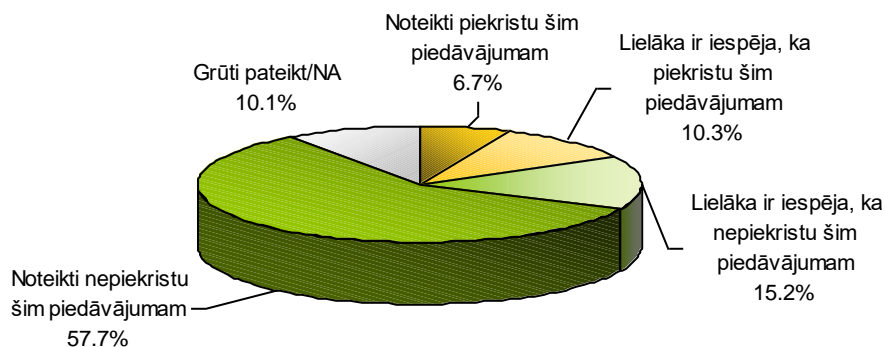
Šo iemeslu biežāk nekā caurmērā ir norādījuši iedzīvotāji ar augstāko izglītību (11%), aptaujātie, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī pārsniedz Ls121 (12%), kā arī Vidzemē dzīvojošie (11%).

Vilšanos partijās, valdībā par vienu no galvenajiem iemesliem, kāpēc cilvēki piekrīt 'pārdot' savas balsis, atzina 6% balsstiesīgo. Aptaujas dalībnieki norāda, ka cilvēki netic nevienai partijai, ir vilušies politikā, jo politiķi savus solījumus netur, valsts visus krāpj.

Biežāk nekā caurmērā uz vilšanos partijās, valdībā norādījuši respondenti, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī ir robežās no Ls46 līdz Ls65 (11%), un Latgalē dzīvojošie (11%).

Aptaujas ietvaros iedzīvotājiem tika lūgts arī raksturot savu iespējamo rīcību gadījumā, ja viņiem tiktu piedāvāta nauda par to, lai nobalso par noteiktu sarakstu. Nākamajā grafikā apkopoti dati par respondentu atbildēm.

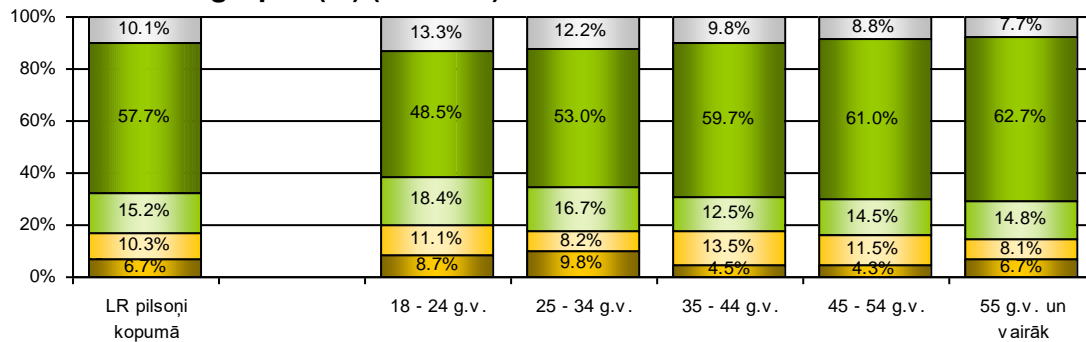
Atbildes uz jautājumu 'Iedomājaties, ka Jums pirms vēlēšanām tiktu piedāvāta nauda par to, ka Jūs nobalsojat par noteiktu sarakstu. Kā Jūs rīkotos?' (%) (05.2005.) (LR pilsoņi, n=841)

Saskaņā ar aptaujas datiem, tikai 58% respondentu atzīmējuši, ka 'noteikti nepiekrīstu šim piedāvājumam', un vēl 15% norādījuši, ka 'lielāka ir iespēja, ka nepiekrīstu šim piedāvājumam'. Savukārt 7% balsstiesīgo iedzīvotāju atbildējuši, ka 'noteikti piekrīstu' piedāvājumam 'pārdot balsi', un vēl 10% domā, ka 'lielāka ir iespēja ka piekrīstu šim piedāvājumam'. Jāpiebilst, ka 1/10 aptaujāto atturējās paust noteiktu viedokli šajā jautājumā (atbilde 'grūti pateikt').

Pētījuma rezultāti liecina, ka atšķiras atbildes dažādās vecuma grupās. Dati par atbildēm atkarībā no vecuma apkopoti nākamajā grafikā.

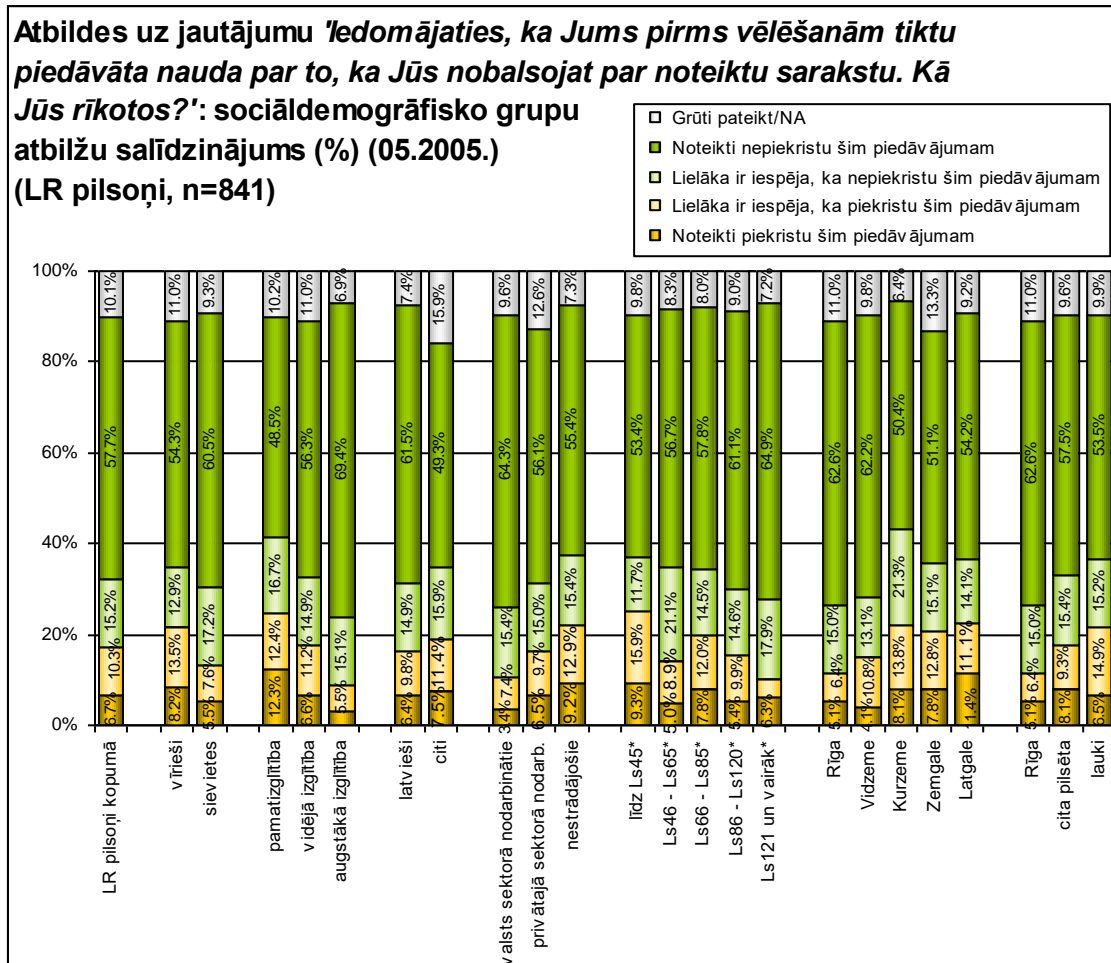
Atbildes uz jautājumu 'Iedomājaties, ka Jums pirms vēlēšanām tiktu piedāvāta nauda par to, ka Jūs nobalsojat par noteiktu sarakstu. Kā Jūs rīkotos?': atbilžu salīdzinājums dažādās vecumgrupās (%) (05.2005.)

Kā redzams, gados vecāki iedzīvotāji pauduši noraidošāku attieksmi pret iespēju, ka varētu piekrīst piedāvājumam par naudu nobalsot par noteiktu sarakstu: ja vecuma grupā no 18 līdz 24 gadiem atbildes 'noteikti nepiekrīstu šim piedāvājumam' un 'lielāka ir iespēja, ka nepiekrīstu šim piedāvājumam'

atzīmēja 67%, tad no respondentiem, kuri vecāki par 55 gadiem, to norādīja 78%.

Nākamajā grafikā apkopoti dati par atbildēm uz jautājumu 'Iedomājaties, ka Jums pirms vēlēšanām tiktu piedāvāta nauda par to, ka Jūs nobalsojat par noteiktu sarakstu. Kā Jūs rīkotos?' citās sociāldemogrāfiskajās grupās.

*Mēneša vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli.

To, ka piekrīstu (atbildes 'noteikti piekrīstu' un 'lielāka ir iespēja, ka piekrīstu') piedāvājumam 'pārdot balsi', biežāk nekā caurmērā norādījuši vīrieši (22%), respondenti ar pamatizglītību (25%), nestrādājošie (22%), iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem (vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī nepārsniedz Ls45) (25%), aptaujas dalībnieki Kurzēmē (22%), Zemgalē (21%) un Latgalē (23%), kā arī lauku apvidos dzīvojošie (21%).

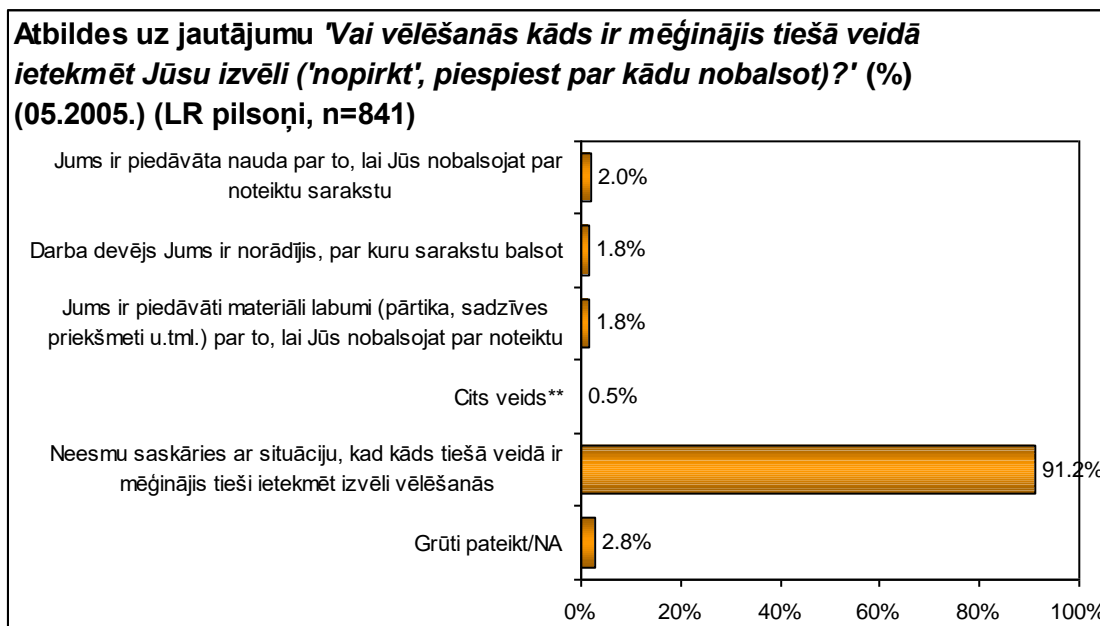
Piedāvājumam saņemt naudu par to, ka nobalso par noteiktu sarakstu, biežāk nekā caurmērā nepiekrīstu (atbildes 'noteikti nepiekrīstu' un 'lielāka ir iespēja, ka nepiekrīstu') sievietes (78%), iedzīvotāji ar augstāko izglītību (85%), latvieši (76%), valsts sektorā nodarbinātie (80%), aptaujātie, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī ir robežās no Ls46 līdz Ls65 (78%) vai pārsniedz Ls121 (83%), kā arī Rīgā dzīvojošie (78%).

2. Pieredze, kas saistīta ar elektorālās izvēles ietekmēšanu

Balsstiesīgajiem Latvijas iedzīvotājiem tika lūgts arī norādīt, vai vēlēšanās kāds ir mēģinājis tiešā veidā ietekmēt viņu izvēli.

Nākamajā grafikā apkopoti dati par atbildēm uz jautājumu 'Vai vēlēšanās kāds ir mēģinājis tiešā veidā ietekmēt Jūsu izvēli ('nopirkt', piespiest par kādu nobalsot)?'

*Tā kā katrs respondents varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

**Kategorijā 'cits veids' respondenti minējuši: 'ieteikts, par ko balsot (draugi, paziņas)' (minēts 3 reizes); 'ir saņemts mājienš, par ko balsot, lai arī turpmāk saņemtu pabalstu' (minēts 1 reizi).

Lielākā daļa iedzīvotāju (91%) norādījuši, ka nav saskārušies ar situāciju, kad kāds tiešā veidā ir mēģinājis ietekmēt viņu izvēli vēlēšanās. To, ka kāds ir mēģinājis ietekmēt respondentu izvēli vēlēšanās, norādīja kopumā neliela daļa aptaujāto: 2% atzīmēja, ka viņiem ir piedāvāta nauda par to, lai nobalso par noteiktu sarakstu, tikpat bieži arī minētas atbildes 'darba devējs Jums ir norādījis, par kuru sarakstu balsot' (2%) un 'Jums ir piedāvāti materiāli labumi par to, lai Jūs nobalsojat par noteiktu sarakstu' (2%).

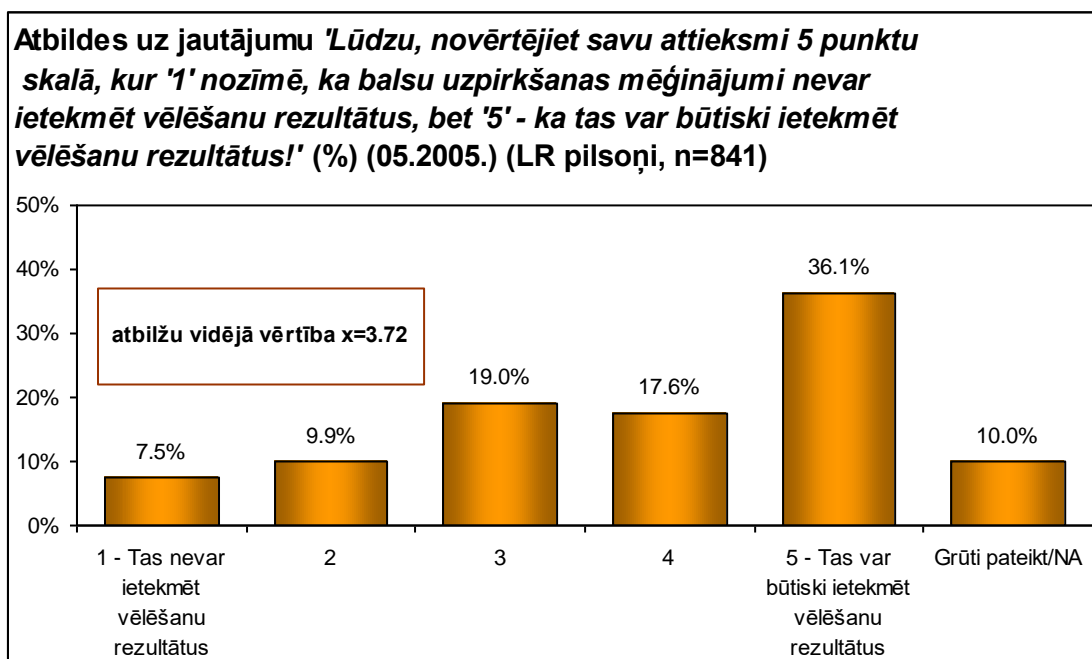
Raksturojot atbildes sociāldemogrāfiskajās grupās, jāatzīmē, ka noteiktas sakarības nav vērojamas. Biežāk nekā caurmērā atbildi 'Jums ir piedāvāta nauda par to, lai Jūs nobalsojat par noteiktu sarakstu' minējuši Latgalē dzīvojošie (5%), to, ka 'darba devējs Jums ir norādījis, par kuru sarakstu balsot', nedaudz biežāk nekā caurmērā norādījuši iedzīvotāji vecumā no 35 līdz 44 gadiem (4%). Savukārt atbildi 'Jums ir piedāvāti materiāli labumi par to, lai Jūs nobalsojat par noteiktu sarakstu' visās analizētajās grupās minējuši mazāk nekā 4% aptaujāto.

Jāpiebilst, ka atbildi 'neesmu saskāries ar situāciju, kad kāds tiešā veidā ir mēģinājis tieši ietekmēt izvēli vēlēšanās' biežāk nekā caurmērā snieguši valsts sektorā nodarbinātie (95%), iedzīvotāji, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī ir robežās no Ls66 līdz Ls85 (95%) un Vidzemē dzīvojošie (96%).

3. Uzskati par 'balsu pirkšanas' ietekmi uz vēlēšanu rezultātiem

Aptaujas ietvaros iedzīvotājiem tika lūgts paust savu viedokli par to, cik lielā mērā 'balsu uzpirkšanas' mēģinājumi var ietekmēt vēlēšanu rezultātus, kā arī atzīmēt, vai, viņuprāt, vēlēšanu rezultāti Rēzeknē un Jūrmalā bija jāatceļ.

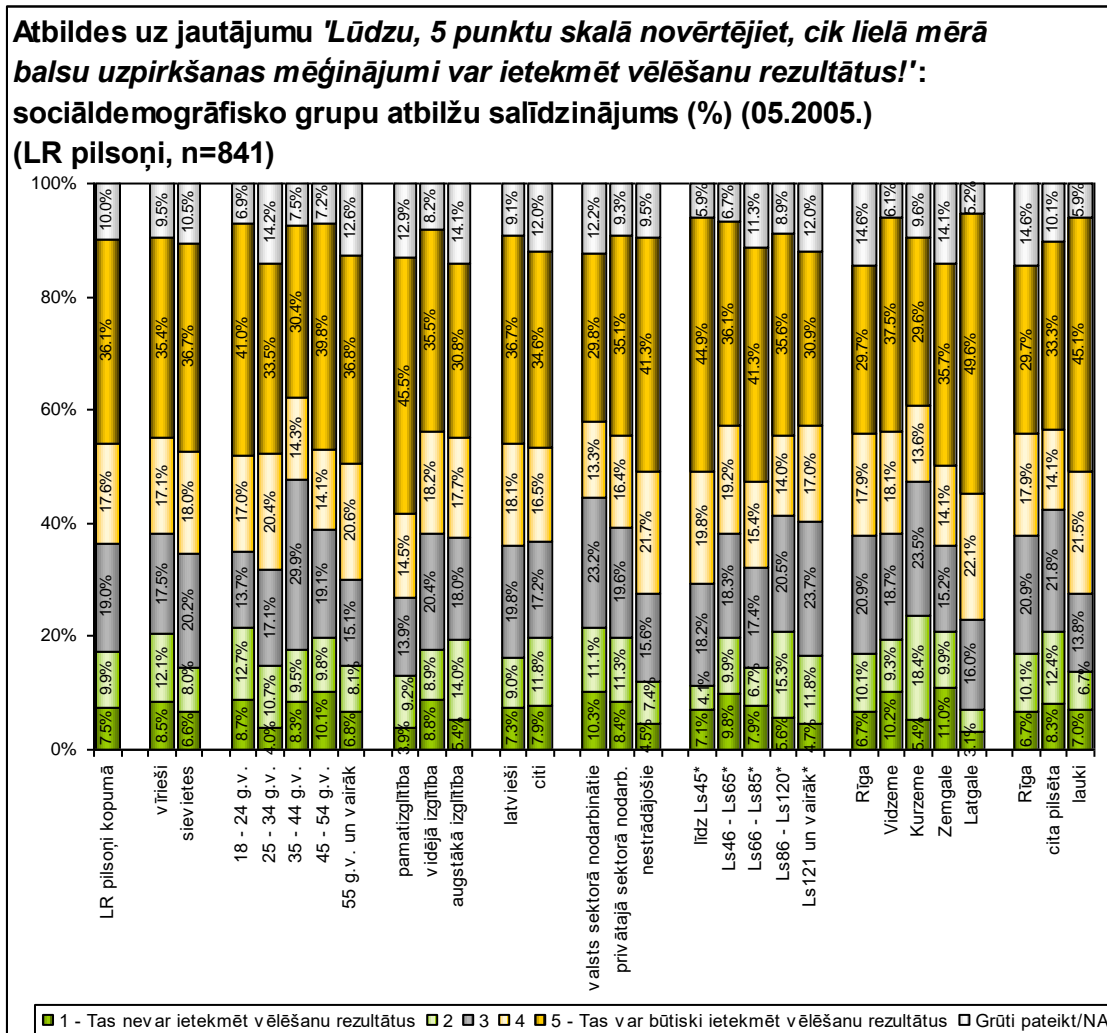
Nākamajā grafikā apkopoti dati par atbildēm uz jautājumu *'Ir izteikti dažādi viedokļi par to, cik lielā mērā balsu uzpirkšanas mēģinājumi var ietekmēt vēlēšanu rezultātu. Daļa cilvēku uzskata, ka tas var būtiski ietekmēt vēlēšanu iznākumu, citi norāda, ka cilvēkiem ir iespēja balsot aizklāti un tāpēc tādās aktivitātes vēlēšanu iznākumu ietekmēt nevar! Kā domājat Jūs? Lūdzu, novērtējiet savu attieksmi 5 punktu skalā, kur '1' nozīmē, ka balsu uzpirkšanas mēģinājumi nevar ietekmēt vēlēšanu rezultātus, bet '5' – ka tas var būtiski ietekmēt vēlēšanu rezultātus!'*

Pētījuma rezultāti liecina, ka vairāk nekā puse balsstiesīgo uzskata, ka 'balsu uzpirkšanas' mēģinājumi var ietekmēt vēlēšanu rezultātus: novērtējot savus uzskatus 5 punktu skalā, kur '1' nozīmē, ka *'tas nevar ietekmēt vēlēšanu rezultātus'*, un '5' – *'tas var būtiski ietekmēt vēlēšanu rezultātus'*, 54% aptaujāto atzīmēja atbildes '4' un '5'.

Pretēju viedokli – ka 'balsu uzpirkšanas' mēģinājumi nevar ietekmēt vēlēšanu rezultātus (atbildes '1' un '2') – pauda 17% respondentu. Jāpiebilst, ka aptuveni 1/5 aptaujas dalībnieku bija neitrāli noskaņoti šajā jautājumā (atbilde '3'). Atbilžu vidējais aritmētiskais rādītājs ir 3.72.

Dati par dažādu sociāldemogrāfisko grupu atbildēm uz jautājumu 'Lūdzu, novērtējiet savu attieksmi 5 punktu skalā, kur '1' nozīmē, ka balsu uzpirkšanas mēģinājumi nevar ietekmēt vēlēšanu rezultātus, bet '5' – ka tas var būtiski ietekmēt vēlēšanu rezultātus!' apkopoti nākamajā grafikā.

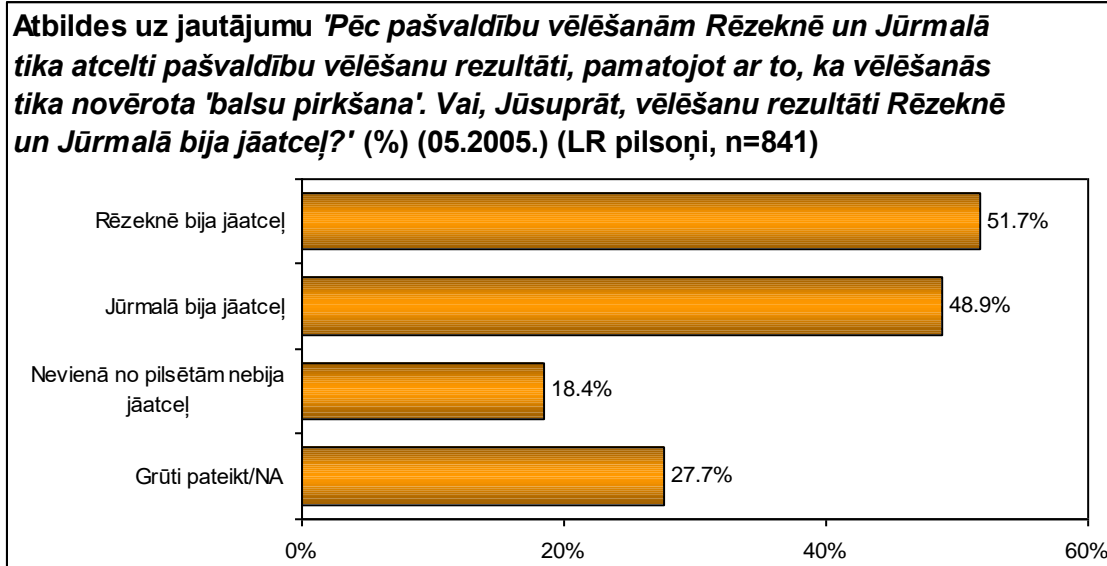

*Mēneša vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli.

Salīdzinot dažādu sociāldemogrāfisko grupu atbildes, jāsecina, ka biežāk nekā caurmērā viedokli, ka 'balsu uzpirkšanas' mēģinājumi drīzāk var ietekmēt vēlēšanu rezultātus, pauduši respondenti, kuri vecāki par 55 gadiem (vidējais aritmētiskais rādītājs 3.83), iedzīvotāji ar pamatizglītību (4.02), nestrādājošie (3.97), aptaujātie, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī nepārsniedz Ls45 (3.97) vai ir robežās no Ls66 līdz Ls86 (3.85), respondenti Latgalē (4.17), kā arī lauku apvidos dzīvojošie (3.97).

To, ka 'balsu uzpirkšanas' mēģinājumi drīzāk nevar ietekmēt vēlēšanu rezultātus, biežāk nekā caurmērā norādījuši iedzīvotāji vecumā no 35 līdz 44 gadiem (vidējais aritmētiskais rādītājs 3.53), valsts sektorā nodarbinātie (3.47), Kurzemē dzīvojošie (3.48), kā arī respondenti citās pilsētās (ne Rīgā) (3.57).

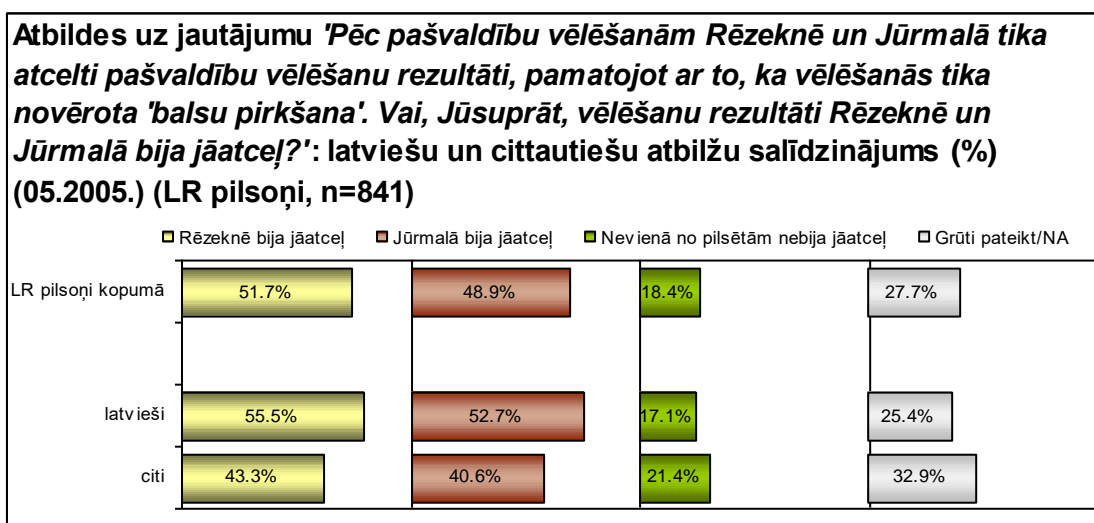
Balsstiesīgajiem Latvijas iedzīvotājiem tika lūgts arī norādīt, vai, viņuprāt, vēlēšanu rezultāti Rēzeknē un Jūrmalā bija jāatceļ. Nākamajā grafikā apkopoti dati par atbildēm uz jautājumu *'Pēc pašvaldību vēlēšanām Rēzeknē un Jūrmalā tika atcelti pašvaldību vēlēšanu rezultāti, pamatojot ar to, ka vēlēšanās tika novērota 'balsu pirkšana'. Vai, Jūsaprāt, vēlēšanu rezultāti Rēzeknē un Jūrmalā bija jāatceļ?'*

*Tā kā katrs respondents varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

Aptaujas rezultāti liecina, ka vairāk nekā puse (52%) respondentu uzskata, ka vēlēšanu rezultāti bija jāatceļ Rēzeknē, un aptuveni tikpat bieži (49%) tas norādīts arī par Jūrmalu. Viedokli, ka vēlēšanu rezultāti *'nevienā no pilsētām nebija jāatceļ'*, pauda gandrīz 1/5 balsstiesīgo (18%), bet vairāk nekā 1/4 aptaujas dalībnieku (28%) atturējās sniegt noteiktu atbildi uz šo jautājumu.

Jāatzīmē, ka atšķiras latviešu un citu tautību pārstāvju uzskati. Dati par atbildēm šajās grupās salīdzināti nākamajā grafikā.

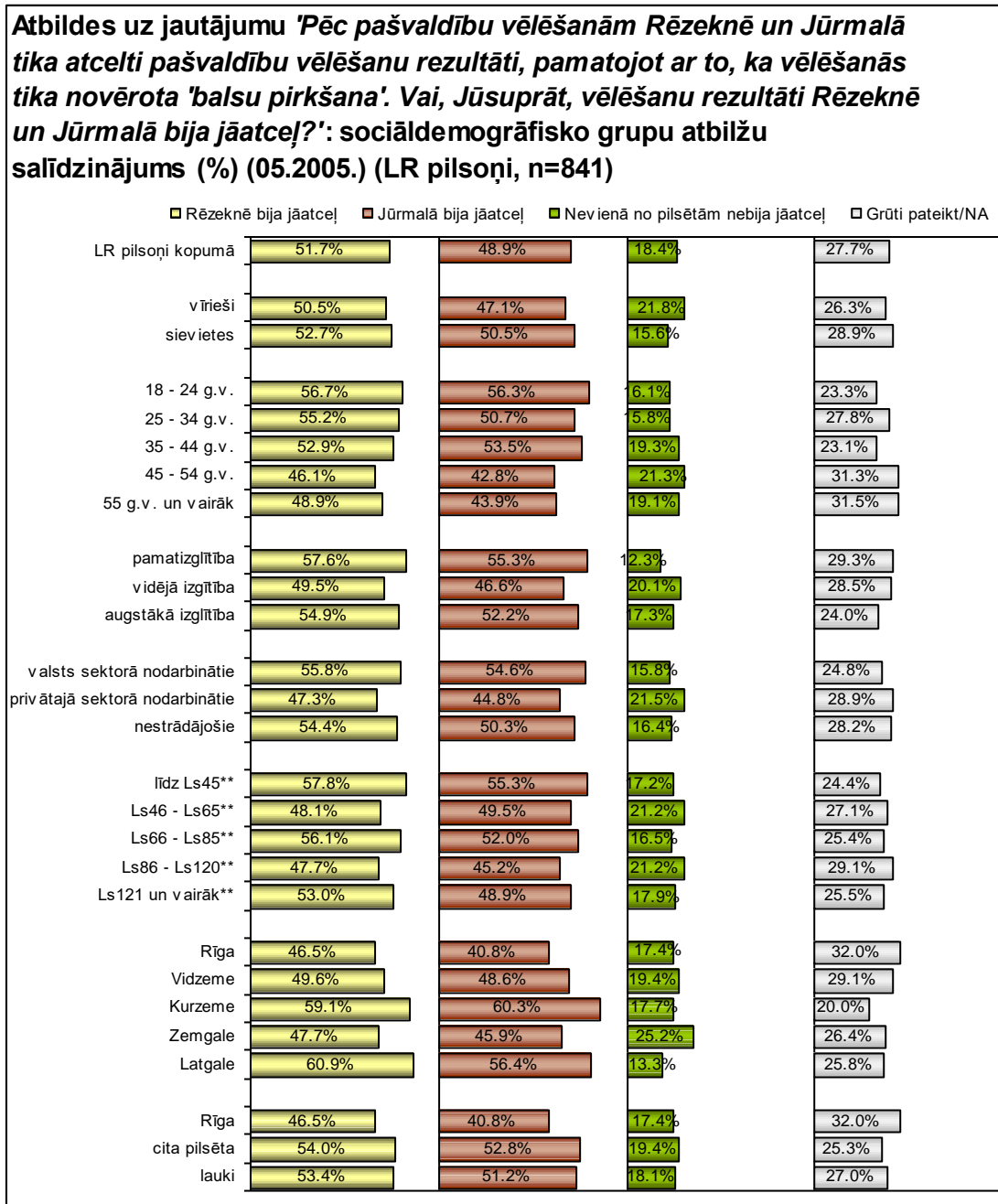

*Tā kā katrs respondents varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

Kā redzams, latvieši biežāk norādījuši uz nepieciešamību atcelt vēlēšanu rezultātus Rēzeknē (56%) un Jūrmalā (53%), savukārt citu tautību

pārstāvji biežāk nekā caurmērā atzīmējuši, ka vēlēšanu rezultāti 'nevienā no pilsētām nebija jāatceļ' (21%), vai arī atturējušies paust noteiktu viedokli (atbildi 'grūti pateikt' norādīja 33% cittauniešu).

Nākamajā grafikā apkopoti dati par citu sociāldemogrāfisko grupu atbildēm uz jautājumu 'Vai, Jūsaprāt, vēlēšanu rezultāti Rēzeknē un Jūrmalā bija jāatceļ?'

*Tā kā katrs respondents varēja atzīmēt vairāk nekā vienu atbildi, kopējā atbilžu summa pārsniedz 100%.

**Mēneša vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli.

Raksturojot iedzīvotāju uzskatus par pašvaldību vēlēšanu rezultātu atcelšanu Rēzeknē un Jūrmalā, jāatzīmē, ka atbildi 'Rēzeknē bija jāatceļ' biežāk nekā caurmērā norādījuši aptaujātie vecumā no 18 līdz 24 gadiem (57%) un no 25 līdz 34 gadiem (55%), respondenti ar pamatizglītību (58%) vai augstāko izglītību (55%), valsts sektorā nodarbinātie (56%), iedzīvotāji, kuru

vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī nepārsniedz Ls45 (58%) vai ir robežās no Ls66 līdz Ls85 (56%), kā arī Kurzemē (59%) un Latgalē (61%) dzīvojošie.

Viedokli, ka *'Jūrmalā bija jāatceļ'* pašvaldību vēlēšanu rezultāti, biežāk nekā caurmērā pauduši iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 24 gadiem (56%) un no 35 līdz 44 gadiem (54%), respondenti ar pamatizglītību (55%) vai augstāko izglītību (52%), valsts sektorā nodarbinātie (55%), aptaujātie, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī nepārsniedz Ls45 (55%) vai ir robežās no Ls66 līdz Ls85 (52%), respondenti Kurzemē (60%) un Latgalē (56%), kā arī citās pilsētās (ne Rīgā) dzīvojošie (53%).

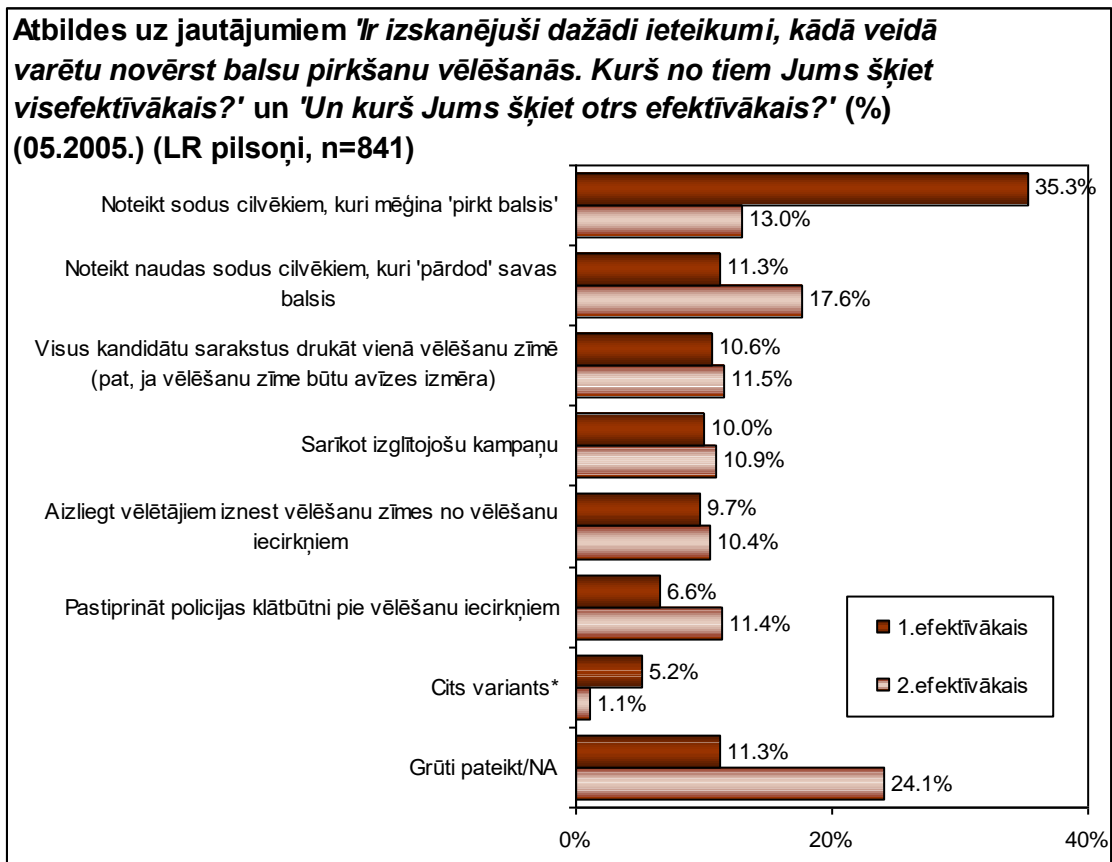
Savukārt to, ka *'nevienā no pilsētām nebija jāatceļ'* vēlēšanu rezultāti, biežāk nekā caurmērā minējuši vīrieši (22%), privātajā sektorā strādājošie (22%) un Zemgalē dzīvojošie (25%).

Kā jau minēts, 28% balsstiesīgo atturējās paust noteiktu viedokli, un biežāk nekā caurmērā atbildi *'grūti pateikt'* atzīmējuši iedzīvotāji vecumā no 45 līdz 54 gadiem (31%) un tie, kuri vecāki par 55 gadiem (32%), kā arī Rīgā dzīvojošie (32%).

4. Līdzekļi 'balsu pirkšanas' vēlēšanās novēršanai

Aptaujas dalībniekiem tika lūgts novērtēt dažādus līdzekļus 'balsu pirkšanas' novēršanai, atzīmējot, kurš, viņuprāt, būtu visefektīvākais, un kurš – otrs efektīvākais. Pētījuma ietvaros tika noskaidrota arī balsstiesīgo informētība par līdzšinējiem pasākumiem, kas ieviesti, lai novērstu vēlētāju izvēles ietekmēšanu – respondentiem lūdza norādīt, vai viņi zina, kāpēc vēlēšanās pie izejas no vēlēšanu iecirkņa ir novietoti tukši vēlēšanu biļeteni.

Nākamajā grafikā apkopoti dati par atbildēm uz jautājumiem 'Ir izskanējuši dažādi ieteikumi, kādā veidā varētu novērst balsu pirkšanu vēlēšanās. Kurš no tiem Jums šķiet visefektīvākais?' un 'Un kurš Jums šķiet otrs efektīvākais?'

*Novērtējot, kurš veids būtu visefektīvākais, kategorijā 'Cits variants' minēts: 'celt iedzīvotāju dzīves līmeni (tai skaitā dot darbu, likvidēt nabadzību)' (minēts 6 reizes); 'cietumsods' (minēts 4 reizes); 'izslēgt no sarakstiem tos, kuri pērk balsis' (minēts 4 reizes); 'atņemt vēlēšanu tiesības tiem, kuri pērk/pārdod balsis' (minēts 2 reizes); 'partiju likvidēt' (minēts 2 reizes); 'ar vēstuli no mājām' (minēts 1 reizi); 'deputātiem vairāk domāt par tautu, nevis par to, ko viņi iegūs, ieņemot amatus' (minēts 1 reizi); 'ievieš centralizētu datorbalsošanu' (minēts 1 reizi); 'iztikt bez vēlēšanām, bet deputātu vietas pirt par naudu' (minēts 1 reizi); 'jāatņem deputāta mandāts' (minēts 1 reizi); 'komisiju no ES, lai novērotu' (minēts 1 reizi); 'kriminalatbildība' (minēts 1 reizi); 'lai ar to tiek galā KNAB' (minēts 1 reizi); 'neatļaut balotēties vēlreiz tiem pašiem' (minēts 1 reizi); 'nevajag liekuļot, balsis ir jāpērk' (minēts 1 reizi); 'palielināt vēlēšanu bukletu skaitu par katru partiju' (minēts 1 reizi); 'partijām stāstīt par sevi visu laiku, nevis tikai pirms vēlēšanām' (minēts 1 reizi); 'pērkamos izsūtīt no Latvijas' (minēts 1 reizi); 'personīga parole - balsot tikai ar šo paroli' (minēts 1 reizi); 'pirkšanai/pārdošanai jābūt likumīgai' (minēts 1 reizi); 'vajadzīgs, lai būtu pārbaudīts, kas balso (noteikti cilvēki no tautas)' (minēts 1 reizi); 'vajag citus kandidātus, kam var ticēt' (minēts 1 reizi); 'vajag partijas un līderus, kuriem cilvēki sekos' (minēts 1 reizi); 'vajag vēlēšanas organizēt atsevišķos laikos' (minēts 1 reizi).

Novērtējot, kurš veids būtu otrs efektīvākais, kategorijā 'Cits variants' minēts: 'anulēt šo sarakstu rezultātus' (minēts 1 reizi); 'kriminalatbildība arī tiem, kuri pārdod balsis' (minēts 1 reizi); 'mainīt sabiedrības attieksmi pret korumpētību' (minēts 1 reizi); 'nebalsot par partijām, bet par deputātiem' (minēts 1 reizi); 'nevajag tik daudz partiju - mazāka konkurence' (minēts 1 reizi); 'nošaujot' (minēts 1 reizi); 'novērst iespēju balsu pirkšanai (tehniski)' (minēts 1 reizi); 'par valsti neviens nedomā, jāizskauz korupcija' (minēts 1 reizi); 'uzpirkt var tikai dzērājus un vienaldzīgos' (minēts 1 reizi).

Kā redzams, vairāk nekā 1/3 aptaujāto par visefektīvāko veidu 'balsu pirkšanas' vēlēšanās novēršanai atzinuši sodu noteikšanu cilvēkiem, kuri mēģina 'pirkt balsis'. Aptuveni 1/10 balsstiesīgo par efektīvākajiem atzinuši arī

tādus līdzekļus kā naudas sodu noteikšana cilvēkiem, kuri 'pārdod balsis' (11%), visu kandidātu sarakstu drukāšanu vienā vēlēšanu zīmē (11%), izglītojošas kampaņas sarīkošanu (10%), aizliegums vēlētājiem iznest vēlēšanu zīmes no vēlēšanu iecirkņiem (10%). Nedaudz retāk par efektīvāko līdzekli atzīta policijas klātbūtnes pastiprināšana pie vēlēšanu iecirkņiem (7%).

Par otro efektīvāko līdzekli 'balsu pirkšanas novēršanai' iedzīvotāji visbiežāk atzinuši naudas sodu noteikšanu cilvēkiem, kuri 'pārdod balsis' (18%), citus minētos līdzekļus minēja aptuveni 1/10 respondentu.

Dati par aptaujas dalībnieku atbildēm uz jautājumu *'Ir izskanējuši dažādi ieteikumi, kādā veidā varētu novērst balsu pirkšanu vēlēšanās. Kurš no tiem Jums šķiet visefektīvākais?'* tiks analizēti detalizētāk sociāldemogrāfiskajās grupās.

Sodu noteikšanu cilvēkiem, kuri mēģina 'pirkt balsis', par visefektīvāko veidu 'balsu pirkšanas' novēršanai vēlēšanās biežāk nekā caurmērā atzina iedzīvotāji, kuri vecāki par 55 gadiem (42%), respondenti ar augstāko izglītību (38%), aptaujātie, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī ir robežās no Ls46 līdz Ls65 (39%) vai pārsniedz Ls121 (51%), Vidzemē (42%) un Zemgalē (47%) dzīvojošie.

To, ka nepieciešams 'noteikt sodus cilvēkiem, kuri 'pārdod' savas balsis', biežāk nekā caurmērā par visefektīvāko veidu uzskatījuši jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem (22%) un Latgalē dzīvojošie (14%).

Atbildot uz jautājumu par to, kurš no uzskaitītajiem līdzekļiem 'balsu pirkšanas' novēršanai ir visefektīvākais, atbildi 'visus kandidātu sarakstus drukāt vienā vēlēšanu zīmē (pat, ja vēlēšanu zīme būtu avīzes izmēra)' biežāk nekā caurmērā atzīmējuši valsts sektorā nodarbinātie (14%), iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem (vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī nepārsniedz Ls45) (17%), respondenti Kurzemē (19%) un Latgalē (20%), kā arī lauku apvidos dzīvojošie (17%).

Viedokli, ka visefektīvākais veids būtu izglītojošas kampaņas sarīkošana, biežāk nekā caurmērā pauduši aptaujas dalībnieki, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī nepārsniedz Ls45 (13%), un Zemgalē dzīvojošie (15%).

Atbildi 'aizliegt vēlētājiem iznest vēlēšanu zīmes no vēlēšanu iecirkņiem' biežāk nekā caurmērā atzīmējuši iedzīvotāji vecumā no 35 līdz 44 gadiem (17%), Kurzemē dzīvojošie (14%), kā arī respondenti citās pilsētās (ne Rīgā) (13%).

Policijas klātbūtnes pastiprināšanu pie vēlēšanu iecirkņiem par visefektīvāko veidu 'balsu pirkšanas' novēršanai biežāk nekā caurmērā atzina jaunieši vecumā no 18 līdz 24 gadiem (10%).

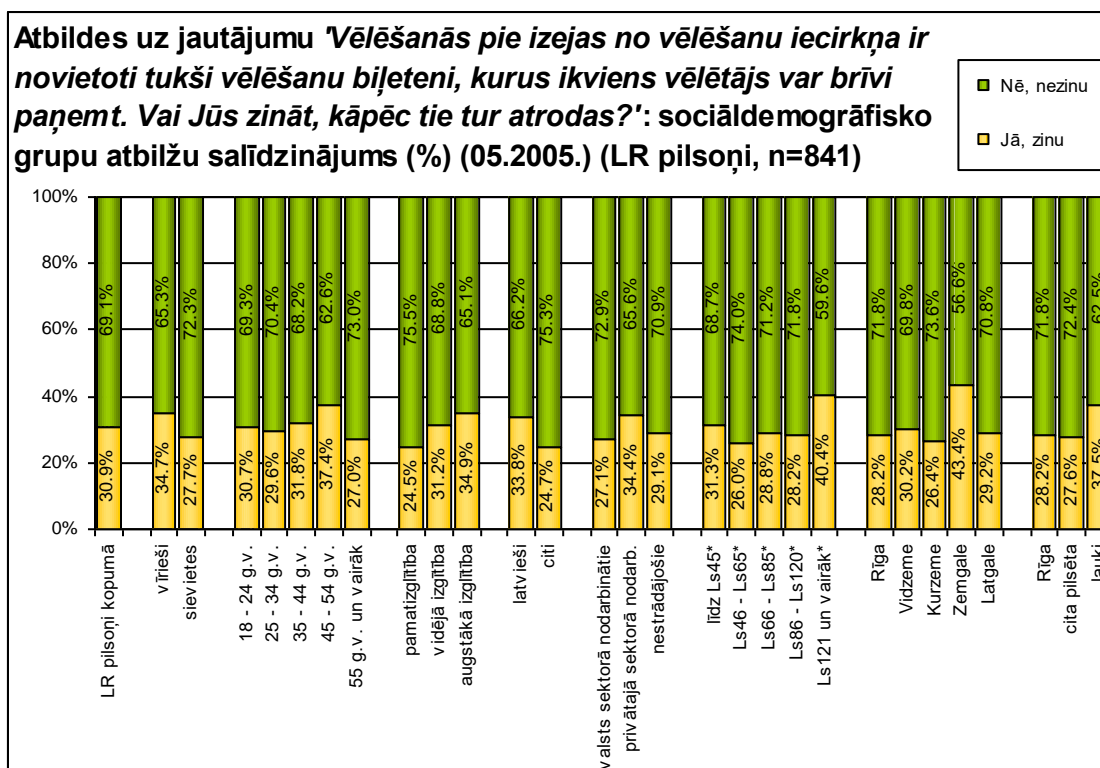
Respondentiem tika lūgts atbildēt, vai viņi zina, kāpēc vēlēšanās pie izejas no vēlēšanu iecirkņa ir novietoti tukši vēlēšanu biļeteni, kurus ikviens vēlētājs var brīvi paņemt.

Dati par aptaujāto atbildēm apkopoti nākamajā grafikā.

Kā redzams, lielākā daļa balsstiesīgo Latvijas iedzīvotāju (69%) ir atbildējuši, ka viņi nezina, kāpēc vēlēšanās pie izejas no vēlēšanu iecirkņa ir novietoti tukši vēlēšanu biļeteni, kurus ikviens vēlētājs var brīvi paņemt. Tikai 31% aptaujāto norādījuši, ka viņi zina, kāpēc vēlēšanu biļeteni tur atrodas.

Nākamajā grafikā apkopoti dati par sociāldemogrāfisko grupu atbildēm.

*Mēneša vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli.

Salīdzinot atbildes sociāldemogrāfiskajās grupās, jāsecina, ka biežāk nekā caurmērā to, ka zina, kāpēc vēlēšanās pie izejas no vēlēšanu iecirkņa ir novietoti tukši vēlēšanu biļeteni, atzīmējuši vīrieši (35%), aptaujātie vecumā

no 45 līdz 54 gadiem (37%), respondenti ar augstāko izglītību (35%), privātajā sektorā nodarbinātie (34%), iedzīvotāji, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī pārsniedz Ls121 (40%), Zemgalē dzīvojošie (43%), kā arī aptaujas dalībnieki lauku apvidos (38%).

Savukārt to, ka nezina, kāpēc vēlēšanās pie izejas no vēlēšanu iecirkņa ir novietoti tukši vēlēšanu biļeteni, biežāk nekā caurmērā norādījušas sievietes (72%), respondenti, kuri vecāki par 55 gadiem (73%), iedzīvotāji ar pamatizglītību (76%), citu tautību pārstāvji (75%), valsts sektorā nodarbinātie (73%), aptaujātie, kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī ir robežās no Ls46 līdz Ls65 (74%), respondenti Kurzemē (74%), kā arī citās pilsētās (ne Rīgā) dzīvojošie (72%).

Aptaujas anketa

2005.gadā 12.martā Latvijā notika pašvaldību vēlēšanas. To laikā atsevišķās pašvaldībās tika novērota balsu pirkšana. Nākamie jautājumi ir par šo tēmu.

1. Pēc pašvaldību vēlēšanām Rēzeknē un Jūrmalā tika atcelti pašvaldību vēlēšanu rezultāti, pamatojot ar to, ka vēlēšanās tika novērota "balsu pirkšana". Vai, Jūsaprāt, vēlēšanu rezultāti Rēzeknē un Jūrmalā bija jāatceļ? UZMANĪBU INTERVĒTĀJAM: Var būt vairākas atbildes! Izsniegt kartīti 1

Rēzeknē bija jāatceļ	1
Jūrmalā bija jāatceļ	2
Nevienā no pilsētām nebija jāatceļ	3
Grūti pateikt/NA	8

2. Vispārīgi runājot, cik lielā mērā Jūs nosodāt cilvēkus, kuri piekrita "pārdot balsi" (t.i., nobalsot par noteiktu partiju un vēlāk par to saņemt noteiktu naudas summu). Lūdzu, novērtējiet savu attieksmi 5 punktu skalā, kur '1' nozīmē 'tā ir ļoti nosodāma rīcība', bet '5' – 'šajā rīcībā nav nekā nosodāma'.

1 – tā ir ļoti nosodāma rīcība					5 – šajā rīcībā nav nekā nosodāma
1	2	3	4	5	

Grūti pateikt/NA 98

3. Lūdzu, paskaidrojiet, kāpēc Jūs tā domājat (t.i., paskaidrojiet atbildi uz iepriekšējo jautājumu)!

4. Iedomājaties, ka Jums pirms vēlēšanām tiktu piedāvāta nauda par to, ka Jūs nobalsojat par noteiktu sarakstu. Kā Jūs rīkotos?

Noteikti piekristu šim piedāvājumam	1
Lielāka ir iespēja, ka piekristu šim piedāvājumam	2
Lielāka ir iespēja, ka nepiekristu šim piedāvājumam	3
Noteikti nepiekristu šim piedāvājumam	4
Grūti pateikt/NA	8

5. Vai vēlēšanās kāds ir mēģinājis tiešā veidā ietekmēt Jūsu izvēli ("nopirkt", piespiest par kādu nobalsot)? UZMANĪBU INTERVĒTĀJAM: Izsniegt kartīti 5.Var būt vairākas atbildes!

Jums ir piedāvāta nauda par to, lai Jūs nobalsojat par noteiktu sarakstu	1
Jums ir piedāvāti materiāli labumi (pārtika, sadzīves priekšmeti u.tml.) par to, lai Jūs nobalsojat par noteiktu sarakstu	2
Darba devējs Jums ir norādījis, par kuru sarakstu balsot	3
Cits veids (lūdzu, raksturojiet).....	4
Neesmu saskāries ar situāciju, kad kāds tiešā veidā ir mēģinājis tieši ietekmēt izvēli vēlēšanās	5
Grūti pateikt/NA	8

6.1. Ir izskanējuši dažādi ieteikumi, kādā veidā varētu novērst balsu pirkšanu vēlēšanās. Kurš no tiem Jums šķiet visefektīvākais? UZMANĪBU INTERVĒTĀJAM: Izsniegt kartīti 6 (Viena atbilde)

6.2. Un kurš Jums šķiet otrs efektīvākais? (Viena atbilde)

	6.1. Visefektīvākais	6.2. Otrs efektīvākais
Noteikt sodus cilvēkiem, kuri mēģina "pirkt balsis"	1	1
Noteikt naudas sodus cilvēkiem, kuri "pārdod" savas balsis	2	2
Aizliegt vēlētajiem izņemt vēlēšanu zīmes no vēlēšanu iecirkņiem	3	3
Visus kandidātu sarakstus drukāt vienā vēlēšanu zīmē (pat, ja vēlēšanu zīme būtu avīzes izmēra)	4	4
Pastiprināt policijas klātbūtni pie vēlēšanu iecirkņiem	5	5
Sarīkot izglītojošu kampaņu	6	6
Cits variants (norādīt).....	7	7
Grūti pateikt/NA	8	8

7. Kā Jūs skaidrotu faktu, ka vēlētāji Latvijā piekrit piedāvājumiem pārdot savu balsi. Lūdzu, raksturojiet galvenos iemeslus!

---

8. Vēlēšanās pie izejas no vēlēšanu iecirkņa ir novietoti tukši vēlēšanu biļeteni, kurus ikviens vēlētājs var brīvi paņemt. Vai Jūs zināt, kāpēc tie tur atrodas?

Jā, zinu	1
Nē, nezinu	2

9. Ir izteikti dažādi viedokļi par to, cik lielā mērā balsu uzpirkšanas mēģinājumi var ietekmēt vēlēšanu rezultātu. Daļa cilvēku uzskata, ka tas var būtiski ietekmēt vēlēšanu iznākumu, citi norāda, ka cilvēkiem ir iespēja balsot aizklāti un tāpēc tādas aktivitātes vēlēšanu iznākumu ietekmēt nevar! Kā domājat Jūs? Lūdzu, novērtējiet savu attieksmi 5 punktu skalā, kur '1' nozīmē, ka balsu uzpirkšanas mēģinājumi nevar ietekmēt vēlēšanu rezultātus, bet '5' – ka tas var būtiski ietekmēt vēlēšanu rezultātus!

1 – tas nevar ietekmēt vēlēšanu rezultātus					5 – tas var būtiski ietekmēt vēlēšanu rezultātus
1	2	3	4	5	

Grūti pateikt/NA 98

SKDS

sabiedriskās domas pētījumu centrs

Baznīcas iela 32-2, Rīga, Latvija, LV-1010

Tālr.: 7 312 876, fakss: 7 312 874

E-mail: skds@skds.lv

www.skds.lv